

Linda Lehtonen

Maria Mattila

Jaana Rekola

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Humanistisen alan

ammattikorkeakoulututkinto

Tulkki (AMK), viittomakieli ja tulkkauk-

Opinnäytetyö, 2021

PAKETILLINEN KOMMUNIKOINTIA

Itseopiskelumateriaalia AAC-kommunikoinnista

TIIVISTELMÄ

Lehtonen, Linda, Mattila, Maria & Rekola, Jaana
Paketillinen kommunikointia. Itseopiskelumateriaalia AAC-kommunikoinnista
Sivut 56 ja 6 liitettä
Kevät, 2021
Diakonia-ammattikorkeakoulu
Humanistisen alan ammattikorkeakoulututkinto
Tulkki (AMK), Viittomakieli ja tulkkaus

Opinnäytetyössä selvitettiin uudenlaisen itseohjautuvaan opiskeluun perustuvan tuotteen, AT-AAC-kommunikointipaketin käytettävyyttä ja hyödyllisyyttä. Tuloksia kerättiin kahdesta Turussa sijaitsevasta oppilaitoksesta; lähihoitaja- ja koulunkäynninohjaajakoulutuksista. Nämä valikoituivat tutkimuksen testajaryhmiksi, koska nämä ryhmät ovat potentiaalisia tuotteen tilaajia tulevaisuudessa. Lisäksi selvitettiin mahdollisia kehittämistarpeita paketin sisällölle. Tavoitteena oli saada tietoa siitä, onko AT-AAC-kommunikointipaketti toimiva konsepti, jolla voidaan lisätä tietoisuutta puhevammaisuudesta sekä AAC-kommunikoinnin osaamista.

Tuote eli AT-AAC-kommunikointipaketti sisältää teoreettista ja käytännönläheistä itseopiskelumateriaalia puhevammaisuudesta, AAC-kommunikoinnista, vuorovaikutuksesta, kommunikoinnin apuvälineistä sekä avustavasta tietotekniikasta. Tuote kehitettiin projektiopintoina yhteistyössä Kehitysvammaliitto ry:n Tietotekniikka- ja kommunikaatiokeskus Tikoteekin kanssa. Kehitetyn itseopiskelumateriaalipaketin tarkoituksena on korvata heidän aiemmin järjestämänsä Avoimet ovet -koulutustilaisuudet.

Aineisto kerättiin testijaksojen päätteeksi kyselylomakkeilla. Saatujen tulosten perusteella AT-AAC-kommunikointipaketti koettiin toimivaksi konseptiksi testijaksojen lähihoitaja- ja koulunkäynninohjaajakoulutusaloilla. Suurin osa testajista koki oppineensa itseopiskelumateriaalin avulla uutta tietoa puhevammaisuudesta sekä kommunikointimenetelmistä. Testijaksoilla kävi ilmi, ettei testajaryhmien omista koulutuksissa ole juurikaan materiaalia opiskella AAC-kommunikoinnista syvemmin, joten tällainen itseopiskelumateriaali koettiin varsin tarpeelliseksi.

Asiasanat: AAC-kommunikointi, avustava tietotekniikka, itseohjautuva oppiminen, puhevammaisuus

ABSTRACT

Lehtonen, Linda, Mattila, Maria & Rekola, Jaana
Box full of communication. Material for self-learning about AAC-communication
Pages 56 and 6 appendices
Spring, 2021
Diaconia University of Applied Sciences
Bachelor's Degree Programme in Humanities
Interpreter, Sign Language and Interpreting

In this thesis was found out how usable and useful the AT-AAC-communication box is. "AT" means assistive technology and "AAC" means augmentative and alternative communication. The product, the AT-AAC-communication box is based on self-guided learning and it is a new concept in Finland. In this thesis was also found out the needs and ways to improve the material of the AT-AAC-communication box.

The AT-AAC-communication box includes theoretical and practical material for self-learning about speech impairments, AAC-communication, interaction, tools of communication and assistive technology. The product was evolved together with The Finnish Association on Intellectual and Developmental Disabilities, Information technology- and communication centre, Tikoteekki. The meaning of this product is to replace their training events called Open doors. In these free events there has been a possibility for people to get to know AAC-communication.

The aim of this thesis was to get information whether the AT-AAC-communication box is a workable concept to increase knowledge and skills of AAC-communication and speech impairments. The answers were received from the students who were studying to be practical nurses or special needs assistants. They were chosen for test groups because they are potential customers for the product.

The data was collected by using questionnaires at the end of the test periods. Based on the results, the AT-AAC-communication box was considered a good way to learn in these educations. All testers thought that they learned new information with the AT-AAC-communication box. Majority thought that they learned quite a lot. The test periods revealed that in test groups educations do not have material to take a closer look at AAC-communication. Therefore, the material for self-learning was considered quite necessary.

Keywords: AAC-communication, assistive technology, self-guided learning, speech impairment

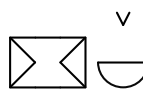

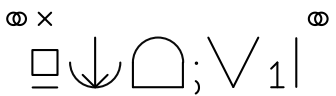
BLISSKIELINEN TIIVISTELMÄ

DIAKONIA-AMMATTIKORKEAKOULU

Opinnäytetyön tiivistelmä

 : ja
Koulutusohjelma : Viittomakieli ja tulkkauk

 : **Lehtonen Linda** , **Mattila Maria** + **Rekola Jaana**
Tekijät : Lehtonen Linda , Mattila Maria ja Rekola Jaana

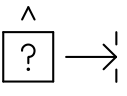
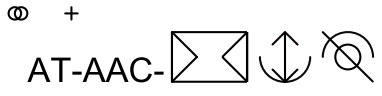

 nimi :   .
Opinnäytetyön nimi : Pakettillinen kommunikointia . Itseopiskelumateriaalia

> AAC-
AAC-kommunikoinnista

 : 2021
Vuosi : 2021

 : 56
Sivumäärä : 56

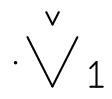
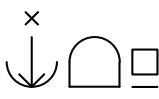

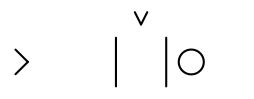
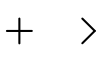
 : 6
Liitteet : 6

Opinnäytetyön tarkoitus oli selvittää AT-AAC-kommunikointipaketin toimivuutta

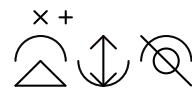

ja hyödyllisyyttä

Paketti sisältää itsenäistä opiskelumateriaalia pääasiassa puhevammaisuudesta ja

AAC-kommunikoinnista

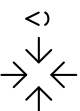
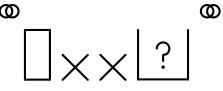
Se sisältää lisäksi harjoituksia eri kommunikointimenetelmien kanssa

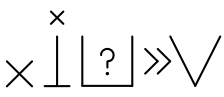

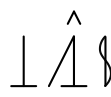

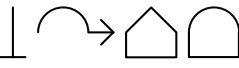

Paketti kehitettiin yhteistyössä Kehitysvammaliitto ry:n Tikoteekin kanssa

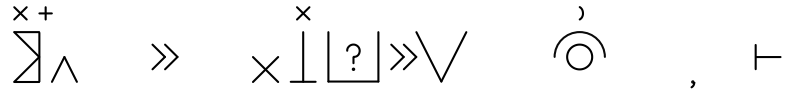
Tutkimuksen aineisto kerättiin kyselyllä

Tuotteen testaajaryhminä olivat lähihoitaja ja koulunkäynninohjaaja

opiskelijat

^{x +}

 Tulosten perusteella testajaryhmät olivat sitä mieltä, että

[⊗] AT-AAC-   [⊗] on ^v + ^v tarpeellinen.

^{⊗ x}   [⊗] : AAC- , ^{⊗ v}   [⊗] ,
 Asiasanat : AAC-kommunikointi , avustava tietotekniikka ,

[⊗]   [⊗] , ^v
 itseohjautuva oppiminen , puhevammaisuus

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	8
2 PUHEVAMMAISUUS JA KOMMUNIKOINTI.....	10
2.1 Puhevammaisuus Suomessa lakien näkökulmasta	10
2.2 Puhevammaisuuden syitä ja ilmenemismuotoja.....	11
2.3 Kommunikointi ja vuorovaikutus.....	12
2.4 Kommunikointi puhevammaisen henkilön kanssa.....	13
3 AAC-KOMMUNIKOINTI JA AVUSTAVA TIETOTEKNIikka.....	14
3.1 Avusteinen ja ei-avusteinen kommunikointi	14
3.2 Kommunikoinnin apuvälineet ja avustava tietotekniikka.....	15
4 ITSEOHJAUTUVA OPPIMINEN	17
4.1 Oppijälähtöisiä oppimisteorioita.....	17
4.2 Motivaation merkitys oppimisessa.....	19
4.3 Itseohjautuva oppiminen ja sen tukeminen	20
5 AT-AAC-KOMMUNIKOINTIPAKETTI.....	21
5.1 AT-AAC-kommunikointipaketin sisältö	22
5.2 AT-AAC-kommunikointipaketin kohderyhmät.....	23
5.3 AT-AAC-kommunikointipaketin tarkoitus.....	25
6 TESTIJAKSON TOTEUTUS, AINEISTONKERUU JA ANALYYSIT	26
6.1 Kysely kohderyhmälle	27
6.2 Asteikkokysymysten vastaukset ja analyysit	28
6.3 Avoimen kysymyksen vastausten analyysit	38
7 POHDINTA JA JOHTOPÄÄTÖKSET	40
7.1 Tavoitteiden toteutuminen.....	40
7.2 Luotettavuuden arviointi	41
7.3 Jatkokehitysmahdollisuudet	43
7.4 Tutkimuksen ja tuotteen merkityksellisyys	44
LÄHTEET	45

LIITE 1. Kyselylomake	49
LIITE 2. Tutkimuslupa 1	52
LIITE 3. Tutkimuslupa 2	53
LIITE 4. Kuva AT-AAC-kommunikointipaketin sisällysluettelosta	54
LIITE 5. Kuva AT-AAC-kommunikointipaketin kommunikointimenetelmistä.	55
LIITE 6. Kuva AT-AAC-kommunikointipaketin materiaaleista	56

1 JOHDANTO

Kaikilla on oikeus kommunikointiin, tulla kuulluksi ja saada tietoa ymmärrettävässä muodossa (L 423/2003). Ne ovat osa jokaisen ihmisoikeuksia, joista on määrätty laissa ja kansainvälisissä ihmisoikeussopimuksissa (YK-liitto. YK-tee-mat. Ihmisoikeudet). Työelämässä, etenkin sosiaali- ja terveysalalla, kuin myös arjen muissa tilanteissa, kuten opinnoissa, harrastuksissa tai kaupassa saate-taan kohdata puhevammaisia henkilöitä. Tällöin asiointi ja kommunikointi voivat osoittautua haasteellisiksi, mikäli yhteistä kommunikointikeinoa ei ole.

Monissa ammatillisissa koulutuksissa on osana kommunikointiopintoja, mutta ai-hetta käsitellään varsin suppeasti. Tarve lisäkoulutukselle puhetta tukevista ja korvaavista kommunikointimenetelmistä on ilmennyt muun muassa erään tutki-muksen mukaan varhaiskasvatuksen työntekijöillä. Tässä opinnäytetyössä tutki-taan projektiopinnoissa tuotetun itseopiskelumateriaalin, AT-AAC-kommunikoin-tipaketin käytettävyyttä ja hyödyllisyyttä. Tämä paketti korvaa Kehitysvammaliitto ry:n Tietotekniikka- ja kommunikaatiokeskus Tikoteekin aiemmin järjestämät Avoimet ovet -koulutustilaisuudet.

Tikoteekin Avoimet Ovet -koulutuksissa on voinut aiemmin käydä tutustumassa tai täydentämässä tietotaitoaan puhetta tukevasta ja korvaavasta kommunikoin-nista. Koulutustilaisuuksissa kävijät olivat esimerkiksi eri sosiaali- ja terveysalan toimijoita ja opiskelijaryhmiä, jalkahoitajista erityisopettajiin. Kävijöinä oli myös yksityisiä henkilöitä, joilla oli kiinnostusta eri menetelmistä ja apuvälineistä tai hei-dän lähipiirissään on AAC-menetelmää käyttävä henkilö. Nyt saman tietotaidon voi saada itsenäisesti opiskelemalla. AT-AAC-kommunikointipaketin tiedollinen materiaali on koottu ja käytännön harjoitukset kehitetty projektiopinnoissa tämän opinnäytetyön tekijöiden toimesta moniammatillisessa yhteistyössä tilaajan, Ti-koteekin kanssa.

AT-AAC-kommunikointipaketti sisältää kattavan teoratiedon lisäksi käytännön harjoituksia itsenäisesti opiskeltavaksi erilaisten puhetta tukevien ja korvaavien

kommunikointimenetelmien parissa. Oppijat ymmärtävät kommunikoinnin ja vuorovaikutuksen piirteitä puhevammaisen henkilön kanssa paremmin, päästessään itse kokeilemaan kommunikointia erilaisilla AAC-menetelmillä. Kun tietoisuus ja osaaminen AAC-kommunikoinnista sekä puhevammaisten henkilöiden kohtaamisesta ja vuorovaikutuksen piirteistä lisääntyvät itsenäisesti opiskellen, mahdollisesti puhevammaisten henkilöiden osallisuus ja kielellisten oikeuksien toteutuminen vahvistuvat.

Opinnäytetyössä tutkitaan uudenlaisen itseopiskelumateriaalikonseptin käytettävyyttä ja hyödyllisyyttä kyselyn avulla. Kyselyllä selvitetään myös mahdolliset kehittämistarpeet tuotteen sisällön parantamiseksi.

2 PUHEVAMMAISUUS JA KOMMUNIKOINTI

Puhevammainen henkilö on kuuleva henkilö, joka kommunikoi arjessaan toisin kuin puheen avulla. Puhekyky saattaa jäädä kehittymättä tyypilliseen tapaan tai sen voi menettää erinäisistä syistä joko osittain tai täysin (Huuhtanen 2011, 8). Ongelmia voi esiintyä puheen tuottamisessa tai ymmärtämisessä tai näissä molemmissa. Puhevammaan liittyy usein osana myös lukemisen ja kirjoittamisen vaikeuksia. (Papunet. Tietoa. Mitä on puhevammaisuus?)

Suomessa on noin 65 000 ihmistä, joilla on eriasteisia puhe- ja kommunikointivaikeuksia. Heistä noin puolet tarvitsee puhetta korvaavia apuvälineitä avuksi vuorovaikutustilanteisiin. (Papunet. Tietoa. Mitä on puhevammaisuus?) Lisäksi on joukko ihmisiä, joilla on suuria vaikeuksia sosiaalisissa tilanteissa ja kanssakäymisessä ihmisten kanssa. Tämän vuoksi puhevammaisuuden kirjo on hyvin laaja, ja siihen lukeutuu ajateltua enemmän ihmisiä. (Kehitysvammaliitto. Tiko-teekki. Tietoa. Puhevammaisuuden kirjo.)

2.1 Puhevammaisuus Suomessa lakien näkökulmasta

Suomen perustuslaissa on määrätty ihmisten perusoikeuksista, jotka eivät riipu henkilön ominaisuuksista. Lain edessä kaikki henkilöt ovat yhdenvertaisia. Ihmisiä ei saa asettaa eriarvoiseen asemaan esimerkiksi kielen, terveydentilan tai vammaisuuden takia. (L 731/1999 6. §.) Jokaisella on oikeus omaan kieleensä, ja siksi myös vammaisuuden vuoksi tulkkausta tarvitsevien oikeudet on turvattu lailla (L 731/1999 17. §). Mitä enemmän tietoisuus ja taidot erilaisista kommunikointimenetelmistä leviävät, sitä paremmin puhevammaisten oikeudet toteutuvat. Varsinkin säännöllisesti kommunikointimenetelmiä tarvitsevien henkilöiden elämässä mukana olevien ihmisten on tärkeää osata kommunikoida heidän kanssaan. Sitä kautta he tulevat kuulluiksi sekä kohdatuiksi omina itsenään.

YK on tehnyt yleissopimuksen, jossa on monta periaatetta tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen liittyen, esimerkiksi yksilöllisen itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen ja täysimääräinen osallistuminen yhteiskuntaan. (Yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista, 2016, 3. artikla.) YK:n yleissopimuksessa on myös erikseen vammaisten henkilöiden oikeuksista, mikä parantaa vammaisten henkilöiden asemaa suomalaisessa yhteiskunnassa. Sopimuksen tarkoituksena on ihmisoikeuksien ja perusvapauksien edistäminen ja suojeleminen. Lisäksi vammaisten henkilöiden kunnioitus on tärkeässä roolissa. (Yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista, 2016, 1. artikla.)

Sopimukseen on kirjattu toimia, joilla tietoisuutta vammaisista henkilöistä lisätään. Näitä ovat muun muassa erilaiset tiedotuskampanjat, jotka lisäävät ja edistävät myönteisempää kuvaa vammaisista henkilöistä ja heidän oikeuksiensa huomioimista, sekä koulutusohjelmat, jotka edesauttavat vammaisten henkilöiden oikeuksia. (Yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista, 2016, 8. artikla.) Kuten Suomen perustuslaissa on myös yleissopimuksessa vammaisten henkilöiden oikeuksista määrätty yhdenvertaisuudesta lain edessä. Kaikki vammaisten henkilöiden tarvitsema tuki ollakseen yhdenvertaisia, kuten tulkkaukset, on toteutettava. (Yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista, 2016, 12. artikla.)

Vammaisille henkilöille kuuluu yhtä lailla sanan- ja mielipiteenvapaus ja heille pitää antaa siihen mahdollisuus. Puhetta tukevat ja korvaavat kommunikointimenetelmät on hyväksyttävä ja niiden käyttöä on helpotettava. (Yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista, 2016, 21. artikla.) Kuitenkaan sopimuksen kaikki kohdat eivät vielä toteudu toivotulla tavalla (Yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista, 2016).

2.2 Puhevammaisuuden syitä ja ilmenemismuotoja

Puhevammaisuuden taustalla voi olla fyysisten puhe-elinten ongelmat tai sellaiset aivojen neurologiset ja kehitykselliset ongelmat, jotka vaikuttavat henkilön kykyyn olla vuorovaikutuksessa muiden kanssa. Esimerkiksi rajoittunut kyky ha-

vaita ympäristöä ja reagoida ihmisten viestintään voivat haitata henkilön kommunikointia ja kanssakäymistä ihmisten kanssa. (Papunet. Tietoa. Mitä on puhevammaisuus?) Tämä on tyypillistä esimerkiksi autismin kirjon henkilöillä, joiden kyvyt sosiaalisissa tilanteissa ovat usein heikentyneet (Heister Trygg 2010, 14).

Erilaiset kommunikointivaikeudet voivat olla synnynnäisiä tai kehityksellisiä, mutta ne voivat myös olla seurausta erilaisista traumoista. Esimerkiksi aivoverenkierron häiriöt, aivovammat sekä muistisairaudet voivat olla syynä puhekyvyn ja kielellisten taitojen heikentymiseen tai menettämiseen. Synnynnäisiä, puhevammaa aiheuttavia tekijöitä ovat esimerkiksi kehitysvammaisuus, CP-oireyhtymä, autismin kirjon muodot, Downin oireyhtymä ja lasten kehitykselliset kielihäiriöt. (Papunet. Tietoa. Mitä on puhevammaisuus?)

2.3 Kommunikointi ja vuorovaikutus

Vuorovaikutustilanteessa on vähintään kaksi osapuolta, jotka molemmat toimivat lähettäjinä ja vastaanottajina yhtä aikaa ja vuorotellen. Vuorovaikutus sisältää sekä tiedostettuja että tiedostamattomia viestejä. Tiedostamattomalla viestinnällä tarkoitetaan ilmeitä, eleitä, kehonasentoja, etäisyyttä, läheisyyttä sekä katsetta. (Huuhtanen 2011, 12.)

Kommunikoinnissa sanallisen viestinnän osuus on vain 7 %. Loput 93 % on edelläkin mainittuja sanattoman viestinnän keinoja eli muun muassa eleitä ja ilmeitä. Niillä on suuri merkitys viestin merkityksen ja tulkinnan kannalta. (Battye 2018, 1.)

Vuorovaikutustaidot ovat perusta kommunikoinnille (Papunet. Tietoa. Vuorovaikutus ja kommunikointi. Miten kommunikointi ja kieli kehittyvät?). Henkilöllä on oltava kyky olla vuorovaikutuksessa ennen kuin hän voi oppia viestittämään asioita kommunikointikeinon avulla. Tämän jälkeen hän voi vasta oppia keskustelemaan menetelmän avulla. Tärkeitä kommunikointivalmiuksia on osata aloittaa, ylläpitää ja lopettaa vuorovaikutus, osata antaa ja ottaa puheenvuoroja sekä pysyä osallistumaan erilaisiin vuorovaikutustilanteisiin. (Heister Trygg 2010, 98.)

2.4 Kommunikointi puhevammaisen henkilön kanssa

AAC-kommunikointimenetelmää käyttävä henkilö on usein vastaajan roolissa. Riippuen kommunikoinnin haasteiden tasosta, puhevammaisen henkilö voi usein jäädä keskustelussa passiiviseksi osapuoleksi, erityisesti silloin kun hänet ymmärretään väärin. Vuorovaikutuskumppani on tällöin usein kyselijän roolissa. Hän hallitsee ja kontrolloi keskustelua tekemällä aloitteita ja valitsemalla keskustelun aiheita. (Heister Trygg 2010,124.) Kommunikointitilanteen kielellisesti taitavamman osapuolen tulisi parhaansa mukaan vastata ja reagoida puhevammaisen henkilön mahdollisiin kommunikointialoitteisiin, kuunnella ja olla kärsivällinen sekä vastavuoroinen vuorovaikutuskumppani (Puikkonen 2015).

Omalla toiminnalla voi luoda toimivan vuorovaikutustilanteen, kun mukauttaa omaa ilmaisuaan, on kärsivällinen ja tukee keskustelukumppania kommunikoinnissa eri tavoin. Kun keskustelukumppanina on henkilö, jolla on ongelmia puheen ymmärtämisessä ja/tai tuottamisessa, on tärkeää muistaa olla vastavuoroinen kommunikoija ja antaa aikaa viestien välittämiselle. (Vernerin Arki ja palvelut. Kommunikointi.)

3 AAC-KOMMUNIKOINTI JA AVUSTAVA TIETOTEKNIikka

AAC on lyhenne englannin kielen sanoista augmentative and alternative communication, jolla tarkoitetaan puhetta tukevaa ja korvaavaa kommunikointia. Se on viestintää, joka tapahtuu muulla tavoin kuin puhumalla. (Papunet. Tietoa. Puhetta korvaava kommunikointi.) AAC-menetelmillä voidaan korvata puhetta, sekä tukea ja täydentää sitä ja sen ymmärtämistä (von Tetzchner & Martinsen 1999, 20).

AAC-kommunikoinnista hyötyy henkilöt, joilla on vaikeuksia puheen tuotossa tai sen ymmärtämisessä. Näillä henkilöillä voi usein olla haasteita myös lukemisessa, kirjoittamisessa tai kirjoitetun tekstin ymmärtämisessä. Näihin kaikkiin haasteisiin on AAC-kommunikoinnista hyötyä. Puhetta tukevien ja korvaavien kommunikointikeinojen käyttö auttaa ja edistää puheen ja kielen kehittymistä. Eri-laisten AAC-keinojen avulla voidaan helpottaa puheen ymmärtämistä, omaa ilmaisua sekä edistää osallistumista ja oma-aloitteisuutta. (Aivoliitto. Kehityksellinen kielihäiriö. Tukikeinot.)

Puhetta tukevassa ja korvaavassa kommunikoinnissa käytetään tukiviittomia, kuvia, kirjaimia tai blisskieltä. Kuten kaikessa kommunikoinnissa, myös puhetta korvaavassa kommunikoinnissa viestintää tapahtuu lisäksi kehonkielellä, eleillä ja ilmeillä. Joskus nämä sanattomat ilmaisukeinot ovat henkilön ainoita kommunikointikeinoja, jolloin niiden merkitys korostuu entistä vahvemmin. (Papunet. Tietoa. Puhetta korvaava kommunikointi.)

3.1 Avusteinen ja ei-avusteinen kommunikointi

Jokainen vamma ryhmä ja yksilö on erilainen, ja siksi kommunikointitavatkin vaihtelevat suuresti. Jokaisella henkilöllä on jokin tapa kommunikoida, ja yhdellä henkilöllä kommunikointikeinoja on tavallisesti useita. (Papunet. Tietoa. Puhevammaisuuden syyt ja ilmenemismuodot.)

AAC-menetelmiä on lukuisia, ja ne voidaan jakaa karkeasti avusteisiin ja ei-avusteisiin menetelmiin. Avusteisessa kommunikoinnissa puhevammaisella henkilöllä on käytössään jokin konkreettinen väline. Se voi olla jokin laite tai muu materiaali. (Assistiveware. Learn aac. Learn more about aac.) Avusteisia kommunikointimenetelmiä ovat kirjoittaminen, kuvakommunikointi ja blisskielellä kommunikointi (Papunet. Tietoa. Apuvälineet). Myös esinekommunikointi on avusteista kommunikointia (Puikkonen 2015). Nämä kommunikointimenetelmät pitävät sisällään erilaisia apuvälineitä, jotka helpottavat ilmaisun tuottamista.

Ei-avusteiseen kommunikointiin lukeutuvat tukiviittomat, eleet, ilmeet ja kehonkieli. Niitä käyttäekseen ei tarvitse apuvälinettä. (Assistiveware. Learn aac. Learn more about aac.) Henkilö tuottaa siis ilmaisut itse esimerkiksi osoituksella, silmänräpäytyksellä tai viittomalla (von Tetzchner & Martinsen 1999, 21).

3.2 Kommunikoinnin apuvälineet ja avustava tietotekniikka

AAC-keinoja on lukemattomia, ja suuri osa niistä vaatii käytettäväkseen apuvälineen. Kommunikoinnin apuvälineille on lisäksi useita erilaisia ohjaintapoja riippuen menetelmästä sekä käyttäjästä. Kuvilla ja blisskielen avulla tapahtuvassa kommunikoinnissa apuvälineenä voi olla esimerkiksi kommunikointikansio, -sovellus, -taulu tai puhelaite (Papunet. Tietoa. Puhetta korvaava kommunikointi).

Kommunikoinnin apuvälinetarpeen arviointeja tekevät puheterapeutit yhdessä muiden asiantuntijoiden kanssa. Vaativimmista arvioinneista vastaavat myös esimerkiksi keskussairaaloiden apuvälineyksiköt sekä Tietotekniikka- ja kommunikaatiokeskus Tikoteekki. (Kehitysvammaliitto. Tikoteekki. Tietoa. Oppaat. Opas kommunikoinnin apuvälinepalveluihin.) Valintaan vaikuttavat käyttäjän toimintakyky, kielelliset taidot, kommunikointitarpeet ja -ympäristö sekä apuvälineen ominaisuudet (Kehitysvammaliitto. Tikoteekki. Tietoa. Kommunikoinnin apuvälineet).

Avustavassa tietotekniikassa (AT) on käytössä tietoteknisiä laitteita, kuten pöytä-tietokone, kannettava- ja tablettitietokone sekä älypuhelin. Näihin laitteisiin on saatavilla erilaisia ohjelmia ja sovelluksia sekä erikoisohjaimia, jotka helpottavat

niiden käyttöä ja edesauttavat henkilön toimintakykyä. Tietoteknisistä apuvälineistä on hyötyä monissa arkisissa asioissa, kuten kommunikoinnissa ja vuorovaikutuksessa, liikkumisessa, asumisessa, opiskelussa, työssä ja harrastamisessa. Niistä hyötyvät erityisesti ihmiset, joilla on oppimisvaikeuksia tai joiden toimintakyky on rajallinen vamman tai vammojen takia. (Kehitysvammaliitto. Tikoteekki. Tietoa. Oppaat. Opas tietoteknisiin apuvälineratkaisuihin.)

Tietokoneeseen tai älypuhelimeen voi yhdistää ympäristöhallintajärjestelmän, jolla voi hallita kodin sähköisiä laitteita. Mahdollisia ohjaustapoja ovat puhe, erilaiset painikkeet tai kommunikointisovellukset. Ympäristöhallintajärjestelmällä henkilö voi esimerkiksi avata ja sulkea ovia, käyttää valaisimia, viihde-elektroniikkaa ja puhelinta. Näin ollen, se lisää vammaisen henkilön omatoimisuutta kotona. (Kehitysvammaliitto. Tikoteekki. Tietoa. Oppaat. Opas tietoteknisiin apuvälineratkaisuihin.)

Jos henkilö ei pysty puhumaan, tietokone auttaa kommunikoimaan ja olemaan vuorovaikutuksessa ympäristön kanssa. Laitteella voi käyttää erilaisia yksilöityjä kommunikointiohjelmia tai sillä voi kirjoittaa. Sanaennustusohjelma nopeuttaa kirjoittamista ja puhesynteesi puhuu ääneen kirjoitetun merkin, sanan tai lauseen. Kommunikointiohjelmaa ja tietokonetta voi käyttää monella eri tavalla riippuen toimintakyvyn rajoitteista. (Kehitysvammaliitto. Tikoteekki. Tietoa. Oppaat. Opas tietoteknisiin apuvälineratkaisuihin.)

4 ITSEOHJAUTUVA OPPIMINEN

Itseohjautuvassa oppimisessa oppija tekee aloitteen oppimisessa, kuten esimerkiksi oppimistarpeidensa selvittämisessä, tavoitteiden suunnittelussa, oppimistapojen valinnassa sekä niiden toteuttamisessa ja oppimistulosten arvioinnissa. Itseohjautuva oppija on yhteydessä oppimista tukevaan henkilöön kuten esimerkiksi opettajaan. Itseohjautuvien oppijoiden ryhmässä on paljon vastavuoroista toimintaa ja auttamista. (Pasanen, Ruuskanen & Vaherva 1989, 13.)

Itseohjautuvan oppimisen merkitystä voidaan selventää vertaamalla sitä ulkoa ohjautuvaan oppimiseen, jossa tullaan opetetuksi. Ulkoa ohjautuva oppiminen perustuu valmiiksi järjestettyyn opetukseen, ja siinä oppija on riippuvainen opettajasta. Opettajalla on vastuu päättää mitä oppijalle opetetaan ja miten. (Pasanen ym. 1989, 13.)

Itseohjautuva oppiminen perustuu yksin tekemiseen sekä itsenäiseen opiskeluun. Sen mukaan ihmisen kapasiteetti ja tarve kehittyä itseohjautuvaksi kasvaa. Jokaisella oppijalla on erilainen oppimisvalmius, joka kehittyy yksilöllisten elämäntilanteiden myötä. (Pasanen ym. 1989, 13.) Aikuisen on helppo käyttää elämäkokemusta hyväkseen uusien asioiden ymmärtämisessä ja omaksumisessa, sekä helpompi verrata oppimiaan asioita arkielämään (Silvén, Kinnunen & Keskinen 1991, 9).

4.1 Oppijälähtöisiä oppimisteorioita

Oppimisteorioita on useita, ja niihin ovat vaikuttaneet eri teoreetikot. Itseohjautuvalla oppimisella on yhteyksiä näihin oppimisen eri teorioihin. Esimerkkejä teorioista ovat konstrukttiivinen, kognitiivinen ja humanistinen eli kokemukseen pohjautuva oppimiskäsitys. (Pasanen ym. 1989, 19.)

Konstrukttiivinen oppimisteoria perustuu tiedon uudelleen rakentamiseen, uuden tiedon ja merkityksen muodostamiseen vanhan tiedon yhteyteen. Oppimiseen ja

uuden tiedon sisäistämiseen vaikuttaa oppijan aiemmat tiedot, käsitykset ja kokemukset aiheesta. Oppimista tapahtuu, kun oppija on itse aktiivinen toimija. Oleellista on, että oppijalle herää kysymyksiä, joita hän pyrkii ymmärtämään ja ratkaisemaan. Keskeistä on myös yhteistoiminta ja tiedon jakaminen muiden oppijoiden kanssa sosiaalisen vuorovaikutuksen kautta. Konstruktivinen oppimisteoria painottaa myös arvioinnin monipuolisuuden ja itsenäisen tavoitteenasettelun merkitystä oppimisessa. (Jamk. Opiskelijoiden verkkopalvelut. Oppimista tukevat työkalut ja ohjeet -sivusto. Avoimet oppimateriaalit. Oppimateriaalit. Oppimiskäsitykset. Konstruktivistinen oppiminen.) Konstruktivisessa oppimisteoriassa ja itseohjautuvassa opiskelussa on yhteistä painotus opiskelijan omaan aktiivisuuteen sekä omatoimiseen tavoitteiden asetteluun. Myös itseohjautuvassa opiskelussa aiemman tiedon ja kokemusten merkitys uuden oppimiseen on huomattavaa (Silvén, Kinnunen & Keskinen 1991, 9).

Kognitiivisessa oppimisteoriassa keskeistä on tiedon hankkiminen ja prosessointi sekä havaitseminen ja muistijärjestelmä. Teoria pitää oppijaa aktiivisena toimijana. Oppimisen lähtökohtana korostetaan ristiriitaa oppilaiden saavutustason ja heille asetettujen vaatimusten välillä, niin että opettajan on asetettava tuo ristiriita. Opettajan on esitettävä oppilaille työskentelyn avulla mahdollisuuksia ristiriidan ratkaisemiseksi sekä oppimismotivaation säilyttämiseksi. Kognitiivisella oppimisteorialla ja itseohjautuvalla opiskelulla on yhteyksiä muun muassa niiden painottaessa oppimisen merkityksellisyyttä ja mielekkyyttä. (Pasanen ym. 1989, 20.)

Tässä opinnäytetyössä tutkittua itseopiskelumateriaalia sisältävän paketin itseohjautuvaa oppimista lähimpänä on humanistinen eli kokemukseen pohjaava oppimiskäsitys. Kokemuksellisessa oppimisessa on lähtökohtana oppijan eri tarpeet sekä motivaatio. Itseohjautuvuus toimii, jos opiskelu koetaan mielekkääksi ja näin ollen myös motivaatio opiskella kasvaa. Oppimiskäsityksessä myös pohditaan ja suunnitellaan yhdessä tavoitteita ja sisältöjä sekä tuetaan oppijan kasvua ja itseohjautuvuutta. Kokemuksellisessa oppimisessa opettaja on oppimisen tukijana, mutta oppijalla on itsellään vastuu omasta oppimisestaan. (Jamk. Opiskelijoiden verkkopalvelut. Oppimista tukevat työkalut ja ohjeet -sivusto. Avoimet oppimateriaalit. Oppimateriaalit. Oppimiskäsitykset. Humanistinen/kokemuksellinen oppiminen.)

4.2 Motivaation merkitys oppimisessa

Oppimisen motivointi on sisäistä, ja siinä ovat tärkeänä osana tarve itsearviointiin, kehittymiseen ja tietämiseen (Pasanen ym. 1989, 13). Motivaatiota pidetään itseohjautuvan opiskelutaidon ytimenä. Se, miten korkeita tavoitteita oppija asettaa itselleen, miten tärkeänä hän pitää niiden saavuttamista sekä millaisella sitkeydellä hän tavoittaa tavoitteensa, heijastaa hänen motivaationsa tasoa. (Silvén ym. 1991, 26–28.)

Ulkoisessa motivaatiossa motivaatio syntyy jostakin ulkoisesta tekijästä, oppijan ympäristöstä. Tällaisia ympäristöstä syntyviä usein lyhytkestoisia motivoivia tekijöitä ovat esimerkiksi palkkiot, kuten hyvä arvosana. Jos opiskelu ja toiminta on ulkoisten tekijöiden motivoivaa, ei oppija todennäköisesti koe iloa ja mielekkyyttä toiminnastaan. (Terveysverkko. Tietopankki. Terveysliikunta. Motivaatio.)

Motivaatiotaso voi vaihdella. Opiskelutilanteissa motivaatiotason muutokset ilmenevät osittain erilaisina tunne- ja vireystiloina. Jos oppijalla on alhainen motivaatio, on hänen vaikeaa ylläpitää riittävää kiinnostusta sekä halukkuutta oppia. Tällöin oppija asettaa itselleen liian alhaisia tavoitteita ja luovuttaa opiskelussa kohdatessaan pieniäkin esteitä. (Silvén ym. 1991, 28.)

Opettaja luo osaltaan turvallista, avointa ja toimivaa oppimisympäristöä, mikä vaikuttaa merkittävästi oppijoiden motivaatioon opiskella (Stenberg 2011, 59–61). Opettajalla ja tämän toiminnalla on suuri vaikutus oppimismotivaation syntymiseen, mutta myös sen ylläpysymiseen. Positiivisella palautteella ja myönteisellä sekä kannustavalla suhtautumisella opettaja voi vaikuttaa oppijoiden motivaation säilymiseen. Lisäksi opetuksen sisällön vaihtelevuus ja monipuolisuus voivat edesauttaa motivaation ylläpysymistä. (Byman 2000, 31.) Tässä opinnäytetyössä suoritettujen käytettävyytestauksen testiryhmät olivat opiskelijaryhmiä, joten oppimisympäristössä myös opettajalla oli oma roolinsa materiaalin käsittelyssä ja oppimistilanteen luomisessa. Näin ollen myös opettajalla oli testijaksoilla vaikutusta oppijoiden oppimiskokemuksiin.

4.3 Itseohjautuva oppiminen ja sen tukeminen

Itseohjautuvan oppijan on oltava oma-aloitteinen sekä vastuullinen. Oppija kehittyy koko ajan itseohjautuvaan oppimiseen. Itseohjautuva opiskelu vaatii aktiivisuutta, jota ei kaikilta löydy. Osa oppijoista on voinut tottua opiskelussa pelkkään kuuntelemiseen ja seuraamiseen, jolloin he ovat toiminnassaan passiivisempia kuin toiset. (Pasanen ym. 1989, 35–44.) Itseohjautuvassa oppimisessa oppijalla on oltava halu oppia, eli opittavan asian on oltava mielekästä sekä merkityksellistä oppijalle. Tämän takia on tärkeää, että oppija itse osallistuu opiskelun suunnitteluun ja päätöksentekoon. (Pasanen ym. 1989, 50.)

Itseohjautuvan oppimisen ohella oppija saattaa suorittaa myös tehtäviä ryhmässä tai parina. Ryhmässä tai parin kanssa työskentely voi toimia opintoja kannustavana tai niitä hidastavana tekijänä. Ryhmässä oppija saa tukea ja apua, ja se myös motivoi oppijaa uudella tavalla. Vuorovaikutuksessa oppija saa muilta ryhmäläisiltä palautetta omasta ajattelutavasta, asenteesta sekä toiminnasta. (Silvén ym. 1991, 73.)

Opettajalla on suuri vaikutus positiivisen ilmapiirin luomisessa. Hän helpottaa sekä avustaa oppijoita tavoitteiden määrittelyssä ja selventämisessä. (Pasanen ym. 1989, 49.) Opettaja tarkastelee yhdessä oppijan kanssa oppijan itseohjautuvasti oppimaa asiaa. Yhdessä tarkasteltujen kokemusten jälkeen opettaja kertoo oman näkemyksensä eli oppiaineen sisältötiedon, joka sulautetaan oppijan näkemyksiin ja havaintoihin. Näin oppijaa autetaan antamaan kokemuksilleen uutta merkitystä ja jäsentämään uudelleen uskomuksiaan. (Stenberg 2011, 103.)

5 AT-AAC-KOMMUNIKOINTIPAKETTI

AT-AAC-kommunikointipaketti on uudenlainen konsepti Suomessa, jonka avulla voi lisätä tietoisuuttaan puhevammaisuudesta sekä puhetta tukevista ja korvaavista kommunikointimenetelmistä (AAC) itsenäisesti opiskelemalla (Marina Green-Järvinen, henkilökohtainen tiedonanto 1.4.2020). Paketti on kehitetty projektiopinnoissa tämän opinnäytetyön tekijöiden toimesta. Yhteistyötahona toimi Kehitysvammaliiton Tikoteekki, joka myös omistaa tuotteen. Paketti sisältää kattavan teoretiedon ja opetus- ja esimerkkivideomateriaalien lisäksi käytännön harjoituksia kommunikointimenetelmien parissa sekä avustavan tietotekniikan (AT) laitteita. Konsepti sekä tuotteen sisältö suunniteltiin yhdessä, jonka jälkeen opiskelijat kokosivat tiedollisen osuuden hyödyntämällä monipuolisesti lähteitä sekä havainnollistavaa materiaalia. Käytännön harjoitteluosuuden harjoitukset opiskelijat suunnittelivat itsenäisesti ja Tikoteekin ohjaajien palautteen pohjalta muokkasivat ne viimeiseen muotoonsa. Käytettävyyttestausten jälkeen, saatujen vastausten pohjalta opiskelijat kehittivät tuotteen sisältöä yhä parempaan muotoon.

Opetuksen sisällön ja toteutuksen oppija määrittää itse. Aiheiden valinta ja opiskelun toteutus riippuvat vahvasti oppijan omista tarpeista ja mielenkiinnon kohteista, sekä siitä, kuka tai mikä taho tuotetta käyttää. Esimerkiksi oppilaitoksissa opettajalla voi olla rooli opiskeluympäristöä ohjaavana henkilönä, kun taas yksityishenkilön käyttämänä AT-AAC-kommunikointipaketin avulla opiskelu on siihen nähden erilaista ja esimerkiksi ryhmätehtäviä on mahdollisesti haastavampaa toteuttaa. Itseohjautuvassa opiskelussa oppija on itse vastuussa omasta oppimisestaan ja aktiivisuudella on suuri merkitys (Pasanen ym. 1989, 35–44). Paketin esittelyssä suositellaan etenemään merkityssä järjestyksessä, ensin valittu tiedollinen osuus, jonka jälkeen eteneminen käytännön harjoituksiin.

5.1 AT-AAC-kommunikointipaketin sisältö

AT-AAC-kommunikointipaketti rakentuu sekä digitaalisesta materiaalista, että manuaalisesta materiaalista. Digitaalisessa muodossa, PDF-tiedostoina on teoriatietoa AAC-kommunikointiin liittyvistä teemoista, kuten puhevammaisuudesta, vuorovaikutuksesta puhevammaisen henkilön kanssa, kommunikoinnin apuvälineistä ja avustavasta tietotekniikasta, sekä toisena tiedostona tarkempaa tietoa erilaisista kommunikointimenetelmistä kuvineen. Tiedostot sisältävät myös monipuolisesti linkkejä oheismateriaaleihin, kuten muun muassa opetus- ja esimerkiksi videoihin. Niiden kautta oppija voi itse hakea mahdollisesti tarvitsemaansa lisätietoa haluamastaan aiheesta. Digitaalinen materiaali toimitetaan tilaajalle ennen manuaalisen paketin saapumista, jotta hän voi tutustua rauhassa paketin sisältöihin ja teoriatietoon aiheesta. Siitä oppimiensa tietojen avulla hän pääsee harjoittelemaan kommunikointimenetelmien käyttöä konkreettisesti manuaalisen paketin harjoitusten avulla.

Kolmas, myös digitaalisessa muodossa lähetettävä tiedosto pitää sisällään käytännön harjoituksia, joiden avulla voi harjoitella eri kommunikointimenetelmiä ja niiden käyttöä. Paketin jokaiselle kommunikointimenetelmälle on suunniteltu yhdestä kolmeen yksilö-, pari- tai pienryhmäharjoituksia. Harjoituksiin on tehty henkilö- ja tilannekuvaukset, jotta oppija saa mahdollisimman tarkan käsityksen harjoituksen ideasta ja harjoitustilanteesta saataisiin muodostettua mahdollisimman autenttinen. Kuvaukset on myös pyritty tekemään käytännönläheisiksi, aitoja arkipäivän vuorovaikutustilanteita tavoitteleviksi, jotta oppija saa mahdollisimman aidon kokemuksen harjoituksista. Harjoitusten kautta oppii ymmärtämään paremmin, kuinka vuorovaikutus toimii erilaisia kommunikointimenetelmiä käyttävien henkilöiden kanssa ja kuinka kyseisiä kommunikointimenetelmiä käytetään.

Manuaalisen paketin mukana tilaaja saa harjoitusosioon tarvittavat kommunikointimenetelmät. Mukana on myös muutama AT-laite tutustuttavaksi sekä oheismateriaalia, kuten kuva kommunikoinnin osa-alueista ja opas kuvakommunikoinnista hoitohenkilökunnalle. Digitaalisessa muodossa lähetetyt käytännön harjoitukset ovat myös manuaalisen paketin mukana tulostettuina, jotta tehtävänänot ovat helposti saatavilla ja nähtävillä kommunikointimenetelmän yhteydessä.

Tarkoituksena on, että oppija tutustuu ensin digitaaliseen, tiedolliseen materiaaliin, jonka jälkeen etenee käytännön harjoituksiin kommunikointimenetelmien pariin. Sisältö on pyritty rakentamaan loogisesti, jotta lukijan on vaivatonta edetä teoriasta käytännön harjoituksiin.

5.2 AT-AAC-kommunikointipaketin kohderyhmät

AT-AAC-kommunikointipaketin korvatessa Tikoteekin aiemmin järjestämät Avoimet ovet -koulutustilaisuudet, löytyy paketille todennäköisesti kysyntää vastaavilta tahoilta, jotka tilaisuuksissa vieraili. Näitä tahoja olivat esimerkiksi lähihoitajat, erityisopettajat, erilaiset opiskelijaryhmät sekä sellaiset yksityishenkilöt, joita AAC-aihe kiinnosti. Eri aloilla, kuten esimerkiksi varhaiskasvatusalalla on selvästi tarve puhetta tukevien ja korvaavien kommunikointikeinojen osaamiselle, sillä työelämässä voi kohdata eri menetelmiä käyttäviä henkilöitä.

Paketti soveltuu oivallisesti esimerkiksi koulutusaloille, jotka toivovat enemmän tietoa ja harjoitusta AAC-kommunikoinnista sekä siihen liittyvistä teemoista. Tällaisia koulutusaloja on esimerkiksi sosiaali- ja terveysalojen opiskelijat, kuten lähihoitaja- ja sairaanhoitajaopiskelijat. Lisäksi paketti sopii tahoille, jotka työskentelevät tai ovat jollain tavalla tekemisissä sellaisten lasten, nuorten tai aikuisten kanssa, jotka käyttävät tai voisivat hyötyä arjessaan puhetta tukevasta tai korvaavasta kommunikoinnista. Tällaisia tahoja voivat olla esimerkiksi varhaiskasvatuksen ammattilaiset, asumispalveluyksiköt tai vammaisten henkilöiden päivä-, työ- tai harrastustoimintaa järjestävät tahot.

AT-AAC-kommunikointipaketin testikäyttäjiltä selvitettiin heidän kommunikointiopintojen laajuus näiden koulutuksissa. Testaajaryhmät olivat lähihoitajaopiskelijoita Turun ammatti-instituutista ja koulunkäynninohjaajaopiskelijoita Turun Aikuiskoulutuskeskuksesta. Tiedon perusteella voidaan osoittaa kyseisten koulutusalojen mahdollista tarvetta tuotteelle kommunikoinnin osa-alueiden vahvistamisen näkökulmasta.

Vammaistyön osaamisalaan suuntautuvien lähihoitajien koulutusohjelmassa kyseisten opintojen laajuus on 28 tuntia kurssissa ”Vuorovaikutuksen tuen välineitä ja menetelmiä” (Taina Halsvaha, henkilökohtainen tiedonanto 12.2.2021). Tämä tuntimäärä vastaa 1,75 osaamispistettä, kun koko koulutuksen laajuus on 180 osaamispistettä (Turun ammatti-instituutti. Hakijalle. Jatkuva haku. Jatkuva haku - haussa olevat koulutukset. Sosiaali- ja terveysala. Lähihoitaja, sosiaali- ja terveysalan perustutkinto, oppisopimuskoulutus. Perehdy ammatillisten tutkintojen suorittamiseen). Kommunikointiopintojen suuruus on siis alle prosentin (0,97 %) koko opintojen kokonaisuudesta.

Toisessa testaajaryhmässä, koulunkäynninohjaajakoulutuksessa kommunikointiin liittyviä opintoja oli kurssissa ”Tuen tarpeeseen vastaaminen” osa-alueessa ”Kielelliset ja hahmottamisen vaikeudet”. Tämän osa-alueen laajuus oli 4 osaamispistettä (osp) koko kurssin 30 osaamispisteestä. (Anne Hyvätti, henkilökohtainen tiedonanto 17.2.2021.) Koko koulutuksen laajuus on 150 osaamispistettä (Turun AKK. Koulutukset. Kaikki koulutuksemme. Kasvatus- ja ohjausalan ammattitutkinto, koulunkäynnin ja aamu- ja iltapäivätoiminnan ohjaaja). Neljä osaamispistettä vastaa 64 tuntia, ja tämä määrä on 2,7 % koko koulunkäynninohjaajaopintojen kokonaisuudesta.

Kommunikointiopintojen laajuus on siis varsin pieni koko opinnoista kyseisillä koulutusaloilla. Testijaksojen jälkeen todettiin paketin tulevan tarpeeseen myös siksi, sillä kyseisten koulutusalojen opinnoissa ei käsitellä konkreettisesti puhetta tukevia ja korvaavia kommunikointimenetelmiä. Aihetta pyritään käymään läpi etsimällä ja katsomalla niistä erilaisia videopätkiä. AT-AAC-kommunikointipaketin kautta oppijat pääsivät itse käyttämään ja kokeilemaan menetelmiä, mikä oli heille täysin uutta. (Taina Halsvaha, henkilökohtainen tiedonanto 30.10.2020.)

Vuonna 2015 Heleniuksen ja Karilaisen opinnäytetyön tutkimuksesta selviää, että varhaiskasvatuksen henkilökunta Porin päiväkotien integroiduissa erityisryhmissä kokee tarvitsevansa lisäkoulutusta AAC-menetelmistä. Kyseisissä ryhmissä erilaisia kommunikointimenetelmiä oli käytössä useita. (Helenius & Karilainen 2015, 2.) Kysymykseen vastanneista suurin osa (88,5 %) koki tarvitsevansa lisäkoulutusta aiheesta (Helenius & Karilainen 2015, 47). Tehdyn tutkimuksen

perusteella voisi päätellä, että vastaavaa tarvetta esiintyy muillakin alan toimijoilla. Itseopiskelumateriaaliksi kehitetty AT-AAC-kommunikointipaketti voisi olla yksi ratkaisu tähän lisäkoulutuksen tarpeeseen.

5.3 AT-AAC-kommunikointipaketin tarkoitus

AT-AAC-kommunikointipaketin itseopiskeltava materiaali lisää tietoisuutta puhevammaisuudesta sekä siihen liittyvistä teemoista, kuten AAC-kommunikoinnista, vuorovaikutuksesta, kommunikointimenetelmistä ja -apuvälineistä sekä avustavasta tietotekniikasta. Kommunikointimenetelmille räätälöityjen harjoitusten kautta oppija saa käytännönläheistä kokemusta ja oppia siitä, kuinka kommunikointi ja vuorovaikutus toimivat erilaisilla kommunikointimenetelmillä. Sisällöt lisäävät esimerkiksi opiskelijoiden kommunikointivalmiuksia työelämään, jossa he saattavat kohdata puhetta tukevia ja korvaavia kommunikointimenetelmiä käyttäviä henkilöitä. Väestön ikääntyessä ja kommunikointimenetelmien kirjon laajetessa koko ajan, tarve näiden menetelmien sekä kommunikoinnin osa-alueiden osaamiselle kasvaa myös (Joutsia & Sillanpää 2020, 111).

Itseopiskelu AT-AAC-kommunikointipaketin avulla edistää vammaisten henkilöiden kielellisiä oikeuksia ja osallisuutta, sillä tietoisuus ja osaaminen AAC-kommunikoinnista sekä puhevammaisten henkilöiden kohtaamisesta ja vuorovaikutuksen piirteistä lisääntyvät itseopiskelumateriaalin avulla. Kun esimerkiksi ammattilainen kohtaa puhevammaisen henkilön ja tietää tämän kommunikoinnin erillaisuudesta, hän osaa tukea ja toimia siten, että puhevammaisen henkilö tulee kuulluksi ja ymmärretyksi. Kuulluksi tuleminen ja oikeus kommunikointiin kuuluu jokaisen ihmisoikeuksiin, joista on määrätty muun muassa laissa (L 423/2003) ja kansainvälisissä ihmisoikeussopimuksissa (YK-liitto. YK-teemat. Ihmisoikeudet). Aiheeseen liittyvän tietoisuuden ja osaamisen lisääntyessä, puhevammaisen henkilön kielellisten oikeuksien toteutuminen edistyy.

6 TESTIJAKSON TOTEUTUS, AINEISTONKERUU JA ANALYYSIT

Kahden viikon mittaisia testijaksoja toteutettiin kaksi. Kohderyhminä testijaksoilla toimi sosiaali- ja terveystieteiden oppilaitosten, Turun Ammatti-instituutin (TAI) sekä Turun Aikuiskoulutuskeskuksen (AKK) opiskelijaryhmät. Ensimmäinen testaajaryhmä oli lähihoitajaopiskelijoita, jotka suuntautuivat vammaistyöhön. Toinen testaajaryhmä opiskeli koulunkäynninohjaajiksi. Kyseiset testiryhmät valikoituivat testaajiksi tuotteen todennäköisimpien tilaajaryhmien perusteella, sillä nämä opiskelijaryhmät ovat potentiaalisia tuotteen käyttäjäryhmiä tulevaisuudessakin. Näissä kyseisissä koulutuksissa on osana kommunikointiopintoja, mutta varsin vähäisesti (Taina Halsvaha, henkilökohtainen tiedonanto 12.2.2021; Anne Hyvätti, henkilökohtainen tiedonanto 17.2.2021). Paketin avulla tietotaito lisääntyy työelämää varten, jossa on todennäköistä kohdata AAC-menetelmiä käyttäviä henkilöitä.

Itseopiskelu AT-AAC-kommunikointipaketin parissa toteutuu käyttäjän haluamalla tavalla, mutta kuitenkin seuraten tuotteen suositeltuja ohjeistuksia. Opiskelun toteutukseen vaikuttaa vahvasti käyttäjän omat yksilölliset tarpeet ja kiinnostuksen kohteet. Koska testaajaryhmille ei määritetty tai rajattu opiskeltavaa sisältöä tai miten sitä tulisi käydä läpi, toteutuneet testijaksot ovat voineet olla varsin erilaisia keskenään. Erillistä määrittelyä ei tehty, koska paketti perustuu itseohjautuvaan opiskeluun.

Kyseiset testijaksot toteutettiin oppilaitoksissa, joten toteutukseen on vaikuttanut myös opettajan rooli oppimisympäristön luomisessa ja paketin materiaalien käsittelyssä. Näillä testijaksoilla opettajat tutustuivat ensin pakettiin sekä ohjasivat opiskelijoitaan sen parissa siten, että opiskelu on toteutunut itseohjautuvasti. Testijakson opettajilta saadun tiedon mukaan, testijaksot toteutettiin lähinnä pisteytöskentely-periaatteella. (Taina Halsvaha, henkilökohtainen tiedonanto 30.10.2020; Susanna Hokkanen, henkilökohtainen tiedonanto 12.11.2020.) Opettajien sisäistämä tieto ja tapa käydä läpi aineistoa opiskelijoiden kanssa voi siis vaikuttaa tuloksiin. Opettajalla on merkittävä rooli tiedon välittämisessä ja oppimisympäristön luomisessa. Nämä vaikuttavat oppimismotivaatioon ja sitä

kautta saavutettuun oppimiseen aiheesta. (Stenberg 2011, 59–61.) Paketin itseohjautuvaa oppimista ohjaa humanistinen eli kokemuksellinen oppimiskäsitys. Siinä opettajan rooli nähdään oppijan itseohjautuvuutta ja oppimista tukevana (Jamk. Opiskelijoiden verkkopalvelut. Oppimista tukevat työkalut ja ohjeet -sivusto. Avoimet oppimateriaalit. Oppimateriaalit. Oppimiskäsitykset. Humanistinen/kokemuksellinen oppiminen). Testijaksoilla opettajien toteuttamissa piste-ryhmätyöskentelyissä opiskelijat pääsivät itsenäisesti kokeilemaan ja opiskelemaan opettajan ohjauksen ja tuen kanssa.

6.1 Kysely kohderyhmälle

Käytettävyydestä aineistonkeruu toteutettiin kyselyllä. Se on yleisin kvantitatiivisen tutkimusotteen aineistonkeruumenetelmästä (Kananen 2019, 30). Tässä opinnäytetyössä suoritettiin käytettävyydestä opiskelijoille, jotka todennäköisesti hyötyvät tulevassa työssään AAC-kommunikoinnin osaamisesta. Lisäksi kyseisten alojen opiskelijat ovat tuotteen mahdollisia tilaajia jatkossa. Näin saatiin tuloksia tuotteen käytettävyydestä ja hyödyllisyydestä sen varsinaisissa käyttöympäristöissä ja -tarkoituksissa. Kyselyllä saatiin suurimmalta osin määrällistä aineistoa, mutta myös avoimen kysymyksen osalta laadullista aineistoa.

Kyselyllä selvitettiin testaajaryhmiltä mielipiteitä tuotteen, AT-AAC-kommunikointipaketin, käytettävyydestä. Analysoimalla aineisto saatiin vastauksia tuotteen käytettävyydestä ja hyödyllisyydestä itsenäisenä opiskelumateriaalina sekä näkemyksiä paketin sisällön toimivuudesta. Analysointimenetelmänä määrällisten vastausten osalta käytettiin tilastollista päättelyä.

Kyselylomakkeessa (LIITE 1) oli kysymyksiä 11 kappaletta, ja näiden lisäksi 3 kappaletta ainoastaan opettajalle suunnattuja kysymyksiä liittyen paketin tiedolliseen osuuteen. Yhdellä avoimella kysymyksellä selvitettiin kaikilta vastaajilta näkemyksiä itseopiskelumateriaalin kehittämistarpeista. Avoimen kysymyksen vastausten analysointimenetelmänä käytettiin sisällönanalyysia. Sisällönanalyysimenetelmällä pyritään saamaan tutkittavasta asiasta esiin yleiskuva ilman, että

aineistosta saatua tietoa kadotetaan. Aineisto analysoidaan tiivistämällä tutkimuksen kannalta oleelliset tiedot. (Spoken. Blogi. Laadullisen tutkimuksen aineistonkeruumenetelmät. Aineiston analyysi. Sisällönanalyysi.) Aineisto antaa vastauksia tutkittavan tuotteen kehittämistarpeista, joiden perusteella tuotetta kehitettiin toimivammaksi.

Paperiseen kyselyyn vastattiin anonymisti ja alussa pyydettiin lupaa käyttää vastauksia opinnäytetyön tutkimustarkoitukseen. Kyselyssä ei kysytty mitään henkilötietoja, joilla vastaajan pystyisi tunnistamaan. Kysymyksillä 1–3 selvitettiin vastaajien sukupuoli, ikä sekä koulutusala. Näin saatiin lisää tietoa kohderyhmästä, jota voitiin käyttää vastausten jaottelussa ja analysoinnissa. Lupa ja vastaukset kysymyksiin 1–3 saatiin kaikilta osallistujilta.

Kysymys 4 oli myös testaaajien taustatietojen selvitystä. Kysymyksellä haluttiin selvittää testaaajaryhmän ennakkotietoa AAC-kommunikoinnista (KAAVIO 1). Pohdintavaiheessa voidaan näin vertailla aiemman tiedon ja itseopiskelumateriaalin avulla opitun tiedon (KAAVIO 2) suhdetta, ja siten arvioida, kuinka hyvin kehitetyn tuotteen avulla voi oppia aiheesta.

6.2 Asteikkokysymysten vastaukset ja analyysit

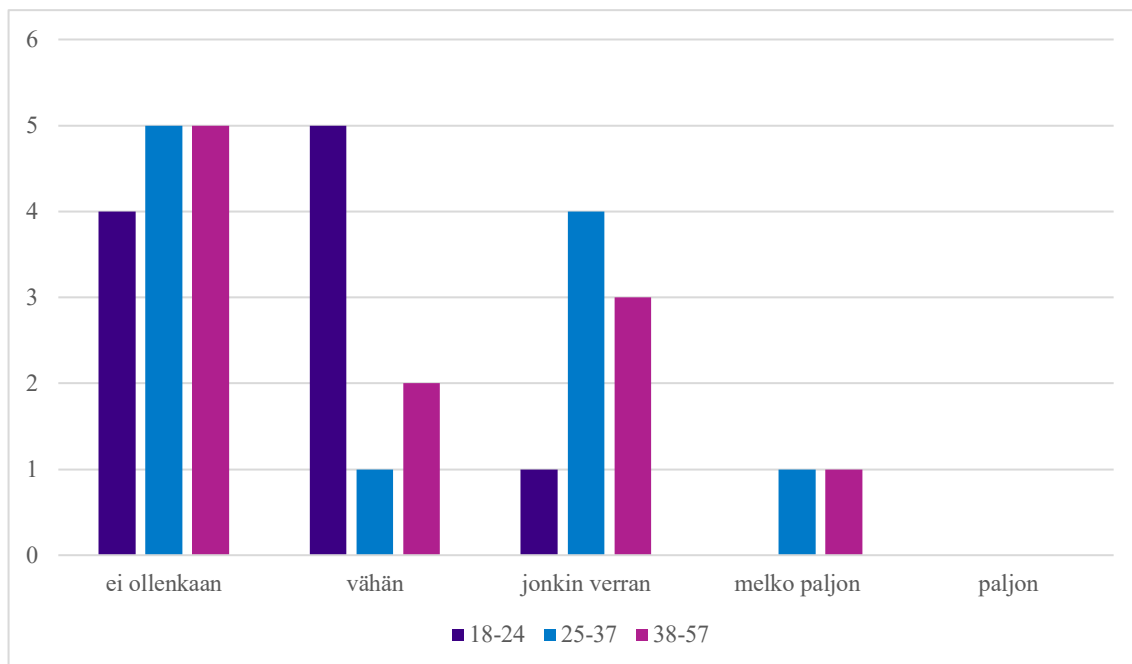
Käytettävyydestä kyselyllä saadut vastaukset ovat pääosin määrällisiä tuloksia. Ne esitetään tiivistetyssä muodossa, usein havainnollistavina taulukoina, tunnuslukuina tai luetteloina. Analysoidessa, vain aineistosta esille nousseet vastaukset esitetään, ilman omia lisäyksiä. (Kananen 2019, 43–44.) Kyselyssä oli suljettujen kysymysten lisäksi yksi avoin kysymys, johon saatiin laadullisia vastauksia. Kyselyllä saatu määrällinen aineisto esitetään pylväskaavioina sekä opettajille suunnattujen kysymysten osalta taulukkona. Kaavioiden ja taulukon sisältö avataan sanalliseen muotoon kyseisen kaavion tai taulukon yhteyteen. Analyysimenetelmänä käytetään tilastollista päättelyä. Sen ideana on otantajoukon tulosten yleistäminen koskemaan perusjoukkoa. Saadun otannan, eli perusjoukon pienen osan vastausten perusteella tehdään johtopäätökset. (Kananen 2011,

85.) Liian pienen otannan vuoksi tämän kyselyn tulokset eivät kuitenkaan ole yleistettävissä sellaisenaan koskemaan suurempaa joukkoa.

Kyselyyn vastasi yhteensä 32 vastaajaa kahdesta eri testiryhmästä. Vastaajat jaettiin iän mukaan kolmeen eri ryhmään 18–24-, 25–37- ja 38–57-vuotiaat. Vastaajista yksi ei ilmoittanut ikäänsä, mutta vastaajien iän keskiarvon (33 vuotta) ja mediaanin (32 vuotta) perusteella tarkastellaan hänen vastauksiaan ikähaarukassa 25–37-vuotiaat. Näin ollen nuorimmassa ikäryhmässä oli vastaajia 10, keskimmaisessä ikäryhmässä 11 ja samoin vanhimmassa ikäryhmässä 11. Osallistujajoukosta 31 oli naisia ja yksi mies. Kaksi vastaajaa ei vastannut kyselylomakkeen toiselle puolelle, joten heidän vastauksensa puuttuvat kaavioista 3, 4, 6 ja 7. Heidän vastauksensa otettiin silti huomioon, koska niistä saatiin tietoa AT-AAC-kommunikointipaketin hyödyllisyydestä.

Kaavio 1 näyttää vastaukset siihen, kuinka paljon kohderyhmällä oli aiempaa osaamista AAC-kommunikoinnista. Nuorimmilla vastaajilla sitä oli vähiten. Enemmistöllä vastaajista (44 %) ei ollut aiempaa osaamista ollenkaan, ja heistä suurin osa (71 %) oli osallistujaryhmän nuorimpia eli 18–37-vuotiaita. Kaksi vastaajaa (6 %) ikäluokista 25–37 ja 38–57 vastasivat aiempaa osaamista aiheesta olevan melko paljon. Kun taas kahdeksan vastaajaa (25 %) ilmoitti heillä olevan vähän aiempaa osaamista aiheesta, ja toiset kahdeksan vastaajaa kertoi sitä olevan jonkin verran. Kukaan kohderyhmistä ei antanut vastauksesi paljon.

Vastauksista (KAAVIO 1) voidaan päätellä, että puhetta tukevista ja korvaavista kommunikointimenetelmistä on varsin vähän tietoa koulutuksen pohjalta myös aloilla, joilla todennäköisesti tullaan kohtaamaan puhevammaisia henkilöitä. Tästä asiasta saatiin myös käsitys, kun selvitettiin testiryhmien koulutusten kommunikointiopintojen laajuus, joka oli varsin pieni kummassakin koulutuksessa. Myös testiryhmien opettajien kommenttien mukaan AAC-menetelmiä käsitellään hyvin vähän ja ei lainkaan käytännön tasolla. Suurin osa kyselyn vastaajista vastasi aiempaa osaamista olleen joko vähän tai ei ollenkaan, joten he eivät todennäköisesti myöskään ole koulutuksen ulkopuolella kohdanneet tai syvemmin tutustuneet AAC-menetelmiin ja niihin liittyviin teemoihin.

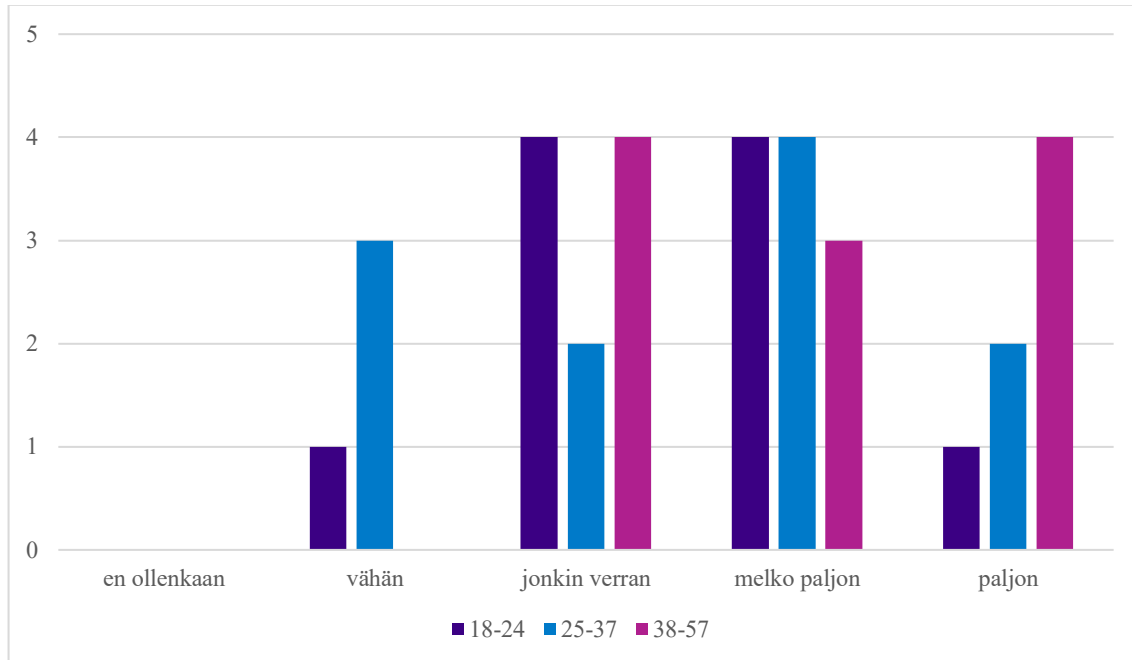
KAAVIO 1. Minulla oli aiempaa osaamista AAC-kommunikoinnista

Kaavio 2 kertoo, miten paljon kohderyhmät kokivat oppineensa itseopiskelumateriaalin avulla. Vastauksista näkee, että oppimista on tapahtunut. Vanhimmat kokivat oppineensa eniten. Eniten vastauksia (87,5 %) jakautuu sarakkeille jonkin verran, melko paljon ja paljon. Suurin osa (34 %) ilmoitti oppineensa melko paljon. Ainoastaan 4 vastaajaa (12,5 %) koki oppineensa vähän. Nämä vastaajat olivat osallistujajoukon nuorimpia eli 18–37-vuotiaita. Kuitenkin kaikki olivat oppineet jotain, sillä kukaan ei antanut vastaukseksi ”en ollenkaan”.

Vastauksissa näkyy selkeää hajontaa testaajien kokiessa oppineensa vähän, jonkin verran, melko paljon tai paljon (KAAVIO 2). Tämä on tyypillistä, sillä oppimisvalmius on aina hyvin yksilöllistä ja oppimiskokemukseen vaikuttaa moni asia, kuten opetustapa, oppimistyyli ja -motivaatio (Pasanen ym. 1989; Silvén ym. 1991). Nuorilla opiskelijoilla kiinnostus saattaa herkemmin olla vähäisempää esimerkiksi murrosiän takia. Vanhemmilla opiskelijoilla on yleensä enemmän motivaatiota ja aito kiinnostus opiskeltavaan asiaan. Tämä ero saattaa näkyä oppimistuloksissa. Vanhemmalla iällä koulutukseen hakeutuminen on todennäköisemmin sisäisen motivaation tulosta, kun nuoremmalla iällä siihen voi usein vaikuttaa esimerkiksi ulkoiset tekijät, kuten vanhempien tai kaverien painostus. Tällainen oppijan ympäristöstä tuleva motivaatio opiskeluun on ulkoista motivaatiota,

joka ei usein pysy yllä pitkään, sillä opiskelu ei tuota iloa ja tunnu mielekkäältä (Terveysverkko. Tietopankki. Terveysliikunta. Motivaatio). Motivaatiolla on merkittävä vaikutus oppimiseen, etenkin kun on kyse itseohjautuvasta opiskelusta, joka vaatii oppijalta aktiivisuutta, vastuullisuutta ja oma-aloitteisuutta (Pasanen ym. 1989, 35–44).

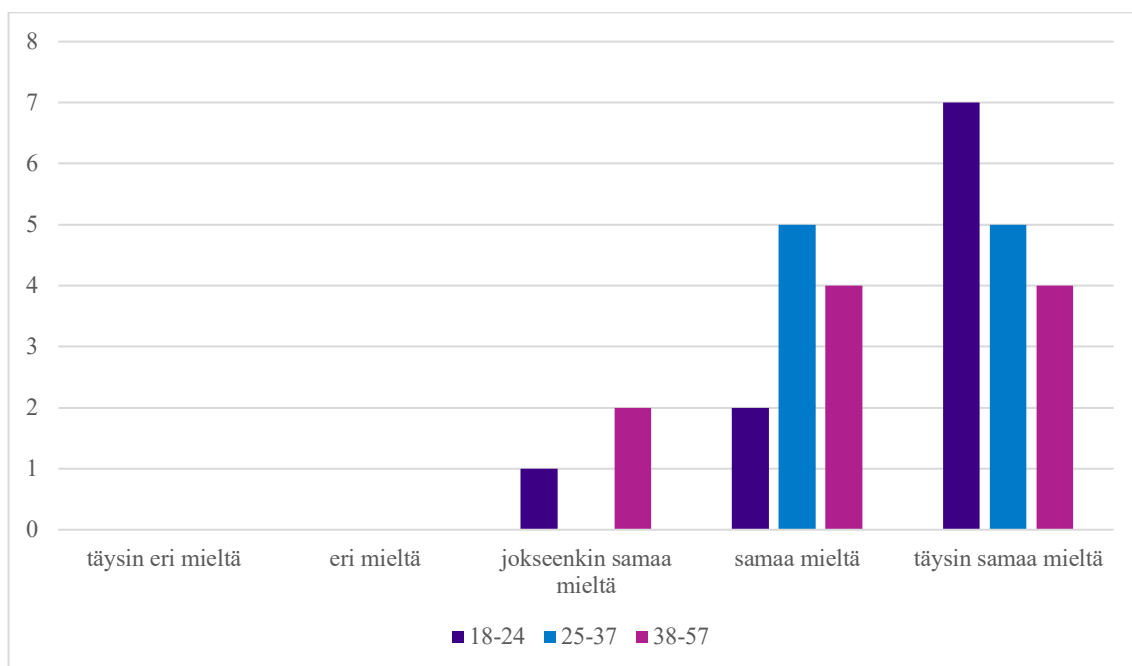
Oppimiseen on saattanut myös vaikuttaa mahdolliset poissaolot tunneilta, joissa on opiskeltu paketin materiaalia. Vuoden 2020 loka-marraskuussa toteutettuihin testijaksoihin vaikutti osaltaan vallitseva Covid-19-epidemiatilanne ja siitä johtuvat rajoitukset. Kyseiseen aikaan oli käynnissä suositukset etäopetuksesta, joten kaikki opiskelijat eivät välttämättä pystyneet osallistumaan jokaiselle tunnille, joissa käsiteltiin paketin materiaaleja. Etäyhteydellä opiskelussa ei ole mahdollista paketin käytännön osuuden opiskelu, koska erilaisten AAC-menetelmien ja laitteiden käyttöä on tarkoitus harjoitella konkreettisesti. Tilanne on siis saattanut vaikuttaa merkittävästi oppimiskokemuksiin. Kyselyssä ei ollut mahdollisuutta kertoa omasta osallistumisestaan.

KAAVIO 2. Opin itseopiskelumateriaalin avulla

Kaaviosta 3 ilmenee vastaajien mielipiteet tuotteen hyödyllisyydestä heidän koulutusaloihinsa liittyen. Selvästi suurin osa (90 %) vastaajista koki itseopiskelumateriaalin hyödylliseksi vammaistyö- sekä koulunkäynninohjausalalla, joita paketin testaajaryhmät edustivat. He vastasivat olleensa samaa mieltä tai täysin samaa mieltä. Kukaan vastaajista ei kokenut tuotetta hyödyttömäksi. Enemmistö (44 %) vaihtoehtoon ”täysin samaa mieltä” vastanneista oli nuorimmasta ikäryhmästä (18–24-vuotiaat). 25–37-vuotiaiden vastaukset jakautuivat tasan vastauksien ”täysin samaa mieltä” sekä ”samaa mieltä kanssa”. Jokseenkin samaa mieltä hyödyllisyyden suhteen oli 10 % vastaajista. Testaajia oli yhteensä 32, mutta tähän kyselyyn kohtaan vastasi vain 30 testaajaa. Tämä kysymys oli kyselypaperin toisella puolella, joten nämä kaksi vastaajaa eivät olleet vastanneet paperin toiselle puolelle.

Vastauksista (KAAVIO 3) päätellen voidaan todeta AT-AAC-kommunikointipaketin olevan hyödyllinen vammaistyön ja koulunkäynninohjausalalle. Kaikki vastaajat olivat vähintään jokseenkin samaa mieltä asiasta, kun kukaan ei kokenut sitä hyödyttömäksi. Paketti on siis ollut testissä varsin hyvissä paikoissa ajatellen sen tulevia mahdollisia käyttäjäryhmiä.

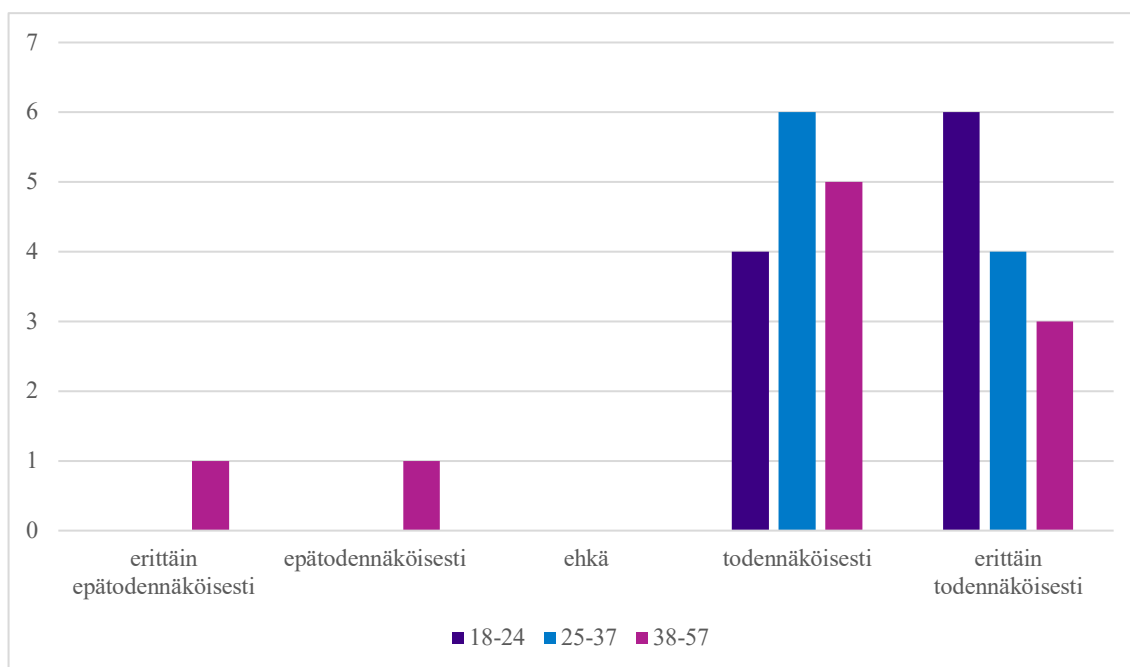
KAAVIO 3. Koin itseopiskelupaketin hyödylliseksi liittyen koulutusalaani

Melkein kaikki vastanneista (93 %) suosittelisivat kaavion 4 mukaan tuotetta vastaaville koulutusaloille todennäköisesti tai erittäin todennäköisesti. Vain kaksi vastaajaa (6 %) ei suosittelisi tuotetta. Toinen suosittelisi epätodennäköisesti ja toinen erittäin epätodennäköisesti. He olivat molemmat ikäryhmästä 38–57-vuotiaat. Kukaan vastaajista ei vastannut vaihtoehtoa ehkä. Tämäkin kysymys oli kyselypaperin toisella puolella, ja vastauksia tähän kysymykseen tuli vain 30, kun testaajia oli yhteensä 32.

Kaksi vanhimman ikäluokan vastaajaa ei suosittelisi tuotetta vastaaville koulutusaloille (KAAVIO 4). He ovat ikänsä puolesta saattaneet tottua behavioristiseen oppimistyyliin, jolloin opettajalähtöinen oppimistyyli sopii heille itseopiskelua paremmin. Näin ollen heillä on saattanut olla vaikeuksia lähteä itsenäisesti opiskelemaan ja kokeilemaan paketin harjoituksia ja menetelmiä. Ikä ja aiempi koulutus saattavat vaikuttaa oppimistyyliin (Pasanen ym. 1989, 13).

Kuitenkin kaavion kaksi vastausten mukaan testaajien vanhin ikäryhmä oli kokenut oppineensa paketin avulla eniten. Heistä jokainen oli vastannut oppineensa vähintään jonkin verran. Moni oli myös vastannut oppineensa paljon. Kokemus oppimisesta ei ilmeisesti ole heillä vaikuttanut haluun suositella tuotetta vastaaville koulutusaloille. Siihen on siis ollut jokin muu syy. Kyselyssä olisi ollut hyvä antaa mahdollisuus perustella kantansa, etenkin mikäli tuotetta ei suosittelisi. Nuoremmat oppijat sen sijaan saattavat olla tottuneempia itsenäiseen, itseohjautuvaan opiskeluun, sillä nuorimmasta ja keskimmaisestä ikäryhmästä jokainen suosittelisi tuotetta vastaaville koulutusaloille. Samalla tulokset antavat vahvistusta sille, että tällaiselle oppimateriaalille olisi tarvetta etenkin kyseisillä koulutusaloilla.

Hämmentävää kaavioiden 3 ja 4 tulosten vertailussa on se, että kaikki kokivat materiaalin hyödylliseksi (KAAVIO 3), vaikkakin kaksi vastaajaa ei suosittelisi tuotetta vastaaville koulutusaloille (KAAVIO 4). Saattaa olla, että vastaajat, jotka eivät suosittelisi tuotetta vastaaville koulutusaloille kokivat tuotteen vain joiltain osin hyödylliseksi, mutta ei kuitenkaan riittävästi suositellakseen sitä.

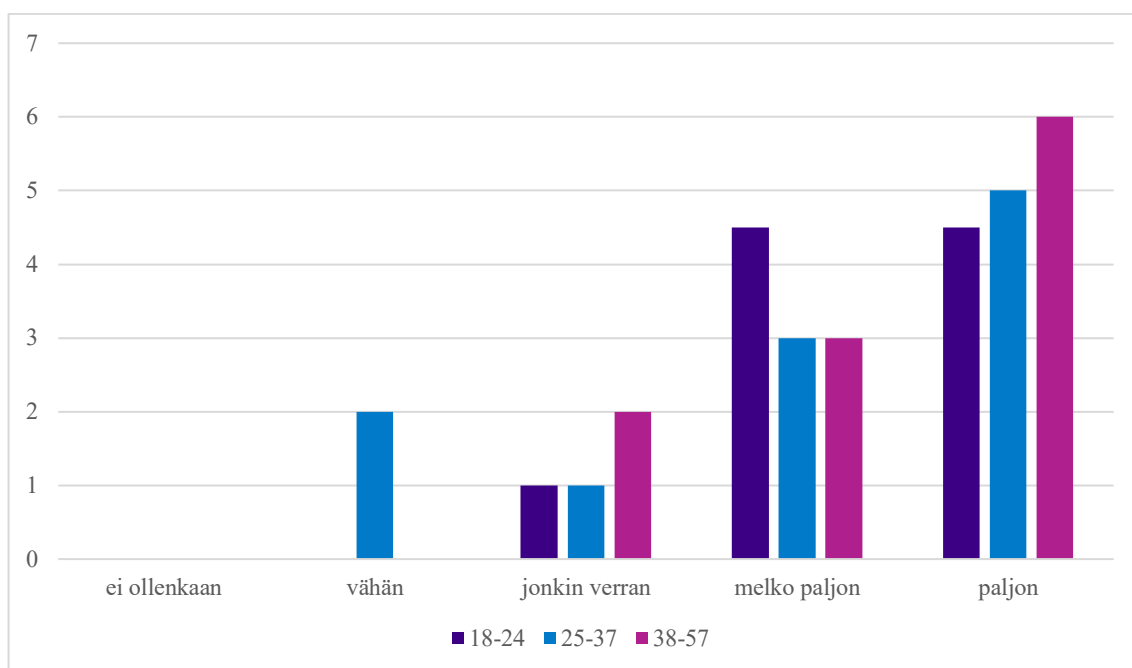

KAAVIO 4. Suosittelisin tätä itseopiskelumateriaalia vastaaville koulutusaloille käyttöön

Paketin materiaaleissa oli jokaiselle testaajalle uutta tietoa kuten kaaviosta 5 näkee. Suurimmalle osalle vastaajista (83 %) uutta tietoa oli melko paljon tai paljon. Yksi vastaaja oli rastittanut molemmat vaihtoehdot melko paljon ja paljon. Tästä syystä taulukon violeteissa pylväissä näkyy puolikkaita. Kahdelle vastaajalle (6 %) uutta tietoa tuli vain vähän ja he olivat molemmat iältään 25–37-vuotiaita. Muutamalle vastaajalle (12,5 %) paketissa oli uutta tietoa jonkin verran.

Kahdelle vastaajalle paketissa oli uutta tietoa vain vähän (KAAVIO 5). Toisella heistä oli aiempaa osaamista AAC-kommunikoinnista melko paljon, joten se selittää osittain asiaa. Toisella ei ollut aiempaa osaamista yhtään, mutta ei silti kokenut saaneensa uutta tietoa kuin vähän, mikä kummastuttaa. Kyse voi olla oppimismotivaation puutteesta tai oppimistavan sopimattomuudesta vastaajalle. Tällöin vastaajalle on saattanut muodostua kokemus, ettei ole oppinut kovinkaan paljon. Motivaatiolla on suuri merkitys, sillä sitä pidetään itseohjautuvan opiskelutaidon ytimenä (Silvén ym. 1991, 26). Saattaa myös olla, ettei vastaaja ole syystä tai toisesta osallistunut tunneille, joissa tuotteen materiaaleja on opiskeltu. Kyselyssä ei ollut mahdollisuutta kertoa omasta osallistumisestaan.

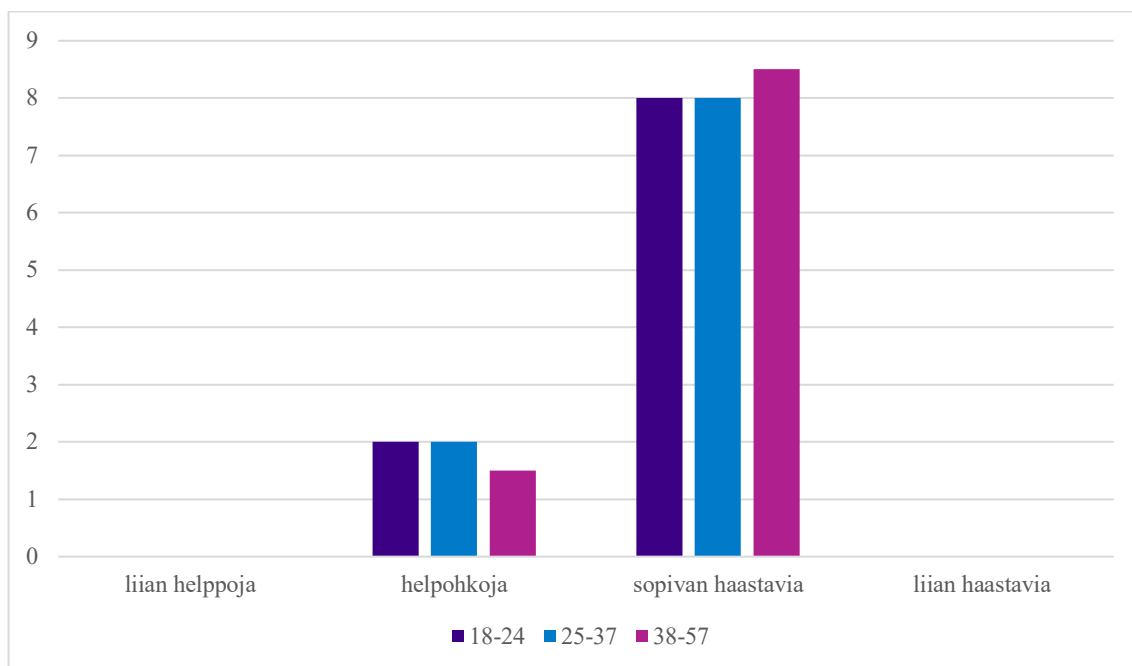
Yksi vastaaja oli antanut vastauksensa kahteen vaihtoehtoon; melko paljon ja paljon. Hän ei ehkä osannut määritellä, kuinka paljon hän sai uutta tietoa aiheesta. Voi esimerkiksi olla, että tiedot olivat hänelle teoriassa jo tuttuja, mutta oppi käytännön harjoitusosiossa enemmän uutta. Loput vastaajista saivat pakettista uutta tietoa enemmän, joten voi päätellä, että heidän koulutuksiansa aikana AAC-menetelmiä käydään läpi niukasti. Tuloksista voi myös päätellä, että tuotteen avulla voi lisätä tietoisuuttaan kyseiseltä aihealueelta.

KAAVIO 5. Paketin materiaaleissa oli minulle uutta tietoa

Kaaviosta 6 ilmenee harjoitusten vaativuus kyselyyn vastanneiden mielestä. Vastajat olivat melko yksimielisiä siitä, että harjoitukset olivat joko helpohkoja tai sopivan haastavia. Yksi vanhimmista vastaajista antoi vastauksensa kahteen vaihtoehtoon; helpohkoon ja sopivan haastaviin. Tästä syystä taulukon viole-teissa pylväissä näkyy puolikkaita. Enemmistö vastaajista (82 %) piti harjoituksia sopivan haastavina. Loput (18 %) vastasivat niiden olleen helpohkoja. Kenestäkään harjoitukset eivät olleet liian helppoja tai liian haastavia. Kysymys oli kyselypaperin kääntöpuolella, jonne kaksi vastaajaa ei ollut vastannut. Siitä syystä vastauksia tähänkin kysymykseen saatiin 30 testaajalta 32 sijaan.

Yksi vastaaja oli valinnut sekä helpohkoja ja sopivan haastavia kysyttäessä harjoitusten tasosta (KAAVIO 6). Hänen mielestään ehkä osa harjoituksista oli helpohkoja ja osa sopivan haastavia, eikä osannut antaa vain yhtä vastausta. Harjoitusten vaikeustasoa ei tulosten perusteella tarvinnut muuttaa, koska suurin osa piti niitä sopivan haastavina.

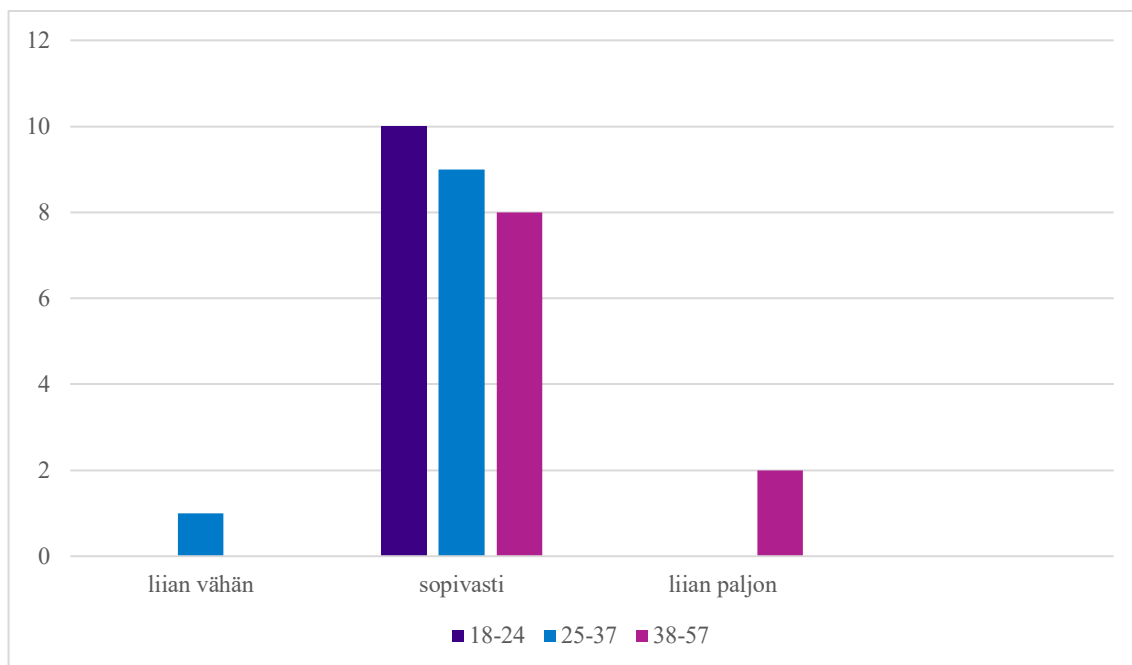

KAAVIO 6. Harjoitukset olivat mielestäni

Kaavio 7 kertoo, että suurin osa 30 vastaajasta (90 %) oli sitä mieltä, että harjoituksia oli määrällisesti sopivasti. Kolme vastaajista (10 %) koki, että harjoituksia oli liian paljon tai liian vähän. Kahdelle vanhimmalle harjoituksia oli liian paljon ja yhdelle keskimmaisestä ikäryhmästä liian vähän. Kysymys oli samaan tapaan paperin kääntöpuolella, jonne kaksi testaajaa ei ollut vastannut.

Vastauksiin (KAAVIO 7) on saattanut vaikuttaa se, kuinka paljon opettaja on antanut aikaa harjoitusten tekemiseen. He joiden mielestä harjoituksia oli liian paljon, ovat saattaneet ajatella, että kaikki harjoitukset pitäisi tehdä, eikä siihen ole ollut tarpeeksi aikaa. Hän, joka koki harjoituksia olevan liian vähän, saattoi olla tosi innokas oppija, joka olisi halunnut tehdä mahdollisimman paljon ja hänelle harjoitukset loppuivat kesken. Toisaalta voi myös olla, että hän ei löytänyt vaih-

toehdoista itselleen mieleisiä harjoituksia tarpeeksi tai hänellä oli jo aiempaa kokemusta menetelmien käytöstä. Suurin osa kuitenkin piti harjoitusten määrää sopivana, joten sitä ei lähdetty muuttamaan.

KAAVIO 7. Harjoituksia oli mielestäni

Testaajaryhmien kahdelle opettajalle oli suunnattu erikseen kolme kysymystä, jotka koskivat AT-AAC-kommunikointipaketin tiedollista osuutta. Vastauksissaan he olivat yksimielisiä siitä, että kirjallista materiaalia oli sopiva määrä ja se oli helppolukuista. Tiedollinen osuus koettiin sopivan laajaksi ja selkeäksi, mistä pystyi poimia yksilöllisen tarpeen mukaan oleelliset asiat. Myös paketin oheismateriaaliin, johon kuuluvat linkit, videot ja kuvat, oltiin tyytyväisiä. (TAULUKKO 1)

Molemmat opettajat olivat tyytyväisiä AT-AAC-kommunikointipaketin sisältöön (TAULUKKO 1). Heistä paketin sisältö oli tarpeeksi kattava, mutta ei liian runsas. Testijakson päätyttyä molemmat opettajat kehuivat AT-AAC-kommunikointipakettia ja kiittelivät, kun saivat testata sitä. Näiden perusteella voidaan todeta, että paketin tiedollinen osuus on onnistunut.

TAULUKKO 1. Kysymykset opettajille

Kirjallista materiaalia oli mielestäni	liian vähän	sopivasti	liian paljon
		2	
Kirjallinen materiaali oli mielestäni	vaikeaselkoista	helppolu-kuista	jotain muuta, mitä
		2	
Oheismateriaalia (linkit, videot, kuvat...) oli mielestäni	liian vähän	sopivasti	liian paljon
		2	

6.3 Avoimen kysymyksen vastausten analyysit

Tutkimuksessa selvitettiin avoimella kysymyksellä AT-AAC-kommunikointipaketin kehittämistarpeita. Näiden vastausten analyysien pohjalta tuotetta kehitettiin toimivammaksi.

Yli puolet 32 vastaajasta (66 %) totesi, ettei tuotetta tarvitse kehittää. On kuitenkin otettava huomioon, että avointen kysymysten vastausprosentit ovat usein alhaisempia kuin asteikko- tai monivalintakysymysten. Niihin vastaaminen vaatii vastaajalta enemmän itsenäistä ajattelua ja työtä. (SurveyMonkey. Ratkaisut. Mieli-pidetiedustelut. Kyselytutkimuksen suunnittelun parhaat käytännöt. Laadulliset ja määrälliset kysymykset.) Kaikki kyselyyn vastanneista eivät välttämättä ole jaksaneet tai halunneet alkaa pohtia mahdollisia kehittämistarpeita. Kehittämistarpeet perustuvat testiryhmäläisten omiin kokemuksiin AT-AAC-kommunikointipaketin toimivuudesta.

Yhdeksän vastaajan (28 %) mielestä kehitettävää oli, mutta kolme heistä ei kuitenkaan ollut kertonut sen tarkemmin, kuinka itseopiskelumateriaalia tulisi kehittää. Kaksi vastaajaa toivoi enemmän videoita, kuten kommentaareista alla ilmenee. Palautteiden perusteella materiaalia kehitettiin lisäämällä harjoitusmateriaaleihin QR-koodit, joista pääsee tutustumaan eri menetelmiin ja niiden käyttöön tarkemmin videoiden muodossa.

Video-ohjeistus jokaisen materiaalin luona.

Videoita voisi olla enemmän. Ne havainnollistavat parhaiten, kuinka kommunikointimenetelmiä voi/tulee käyttää.

Kolme vastaajaa koki ohjeet hieman epäselviksi ja toivoi niihin parannusta. Muutamia kohtia harjoitusten ohjeistuksissa tarkennettiin. iPadin käyttöohjeet lisättiin videomuodossa harjoitusten yhteyteen. Lisäksi lisättiin harjoitusmateriaaliin sivunumerot selkeyttämään kokonaisuutta.

Selkeämmät ohjeet

Selkeät ohjeet

Parempi ohje padin käytöstä.

Yhdeltä vastaajalta tuli hieman epäselvä kehityskohde.

Oppia paljon näistä harjoituksia.

Vastaaja saattoi tarkoittaa oppineensa paljon materiaalin avulla, eikä tarkoittanut vastausta varsinaisena kehitysideana. Hän saattoi myös tarkoittaa oppineensa harjoitusten avulla paljon ja toivovansa niitä pakettiin lisää, koska samainen vastaaja oli vastannut kyselyssä aiemmin, että harjoituksia oli liian vähän. Kahden vastaajan tulokset puuttuvat tästä kysymyksestä, koska he eivät olleet vastanneet kyselylomakkeen toiselle puolelle.

7 POHDINTA JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Kyselyn tulosten perusteella AT-AAC-kommunikointipaketin testiryhmän käyttäjäkokemukset ovat positiivisia. Kysymyksiin AT-AAC-kommunikointipaketin käytettävyydestä ja hyödyllisyydestä saatiin käyttäjien kokemuksista toivottuja vastauksia testijaksojen päätteeksi eli paketin avulla opittiin uutta ja harjoitukset olivat hyviä. Tavoitteena oli lisäksi selvittää paketin mahdolliset kehittämisideat käyttäjien tarpeiden ja mielipiteiden mukaan. Kyselyn tulosten analysoinnin perusteella tuotetta kehitettiin parempaan, toimivampaan muotoon. Konkreettisia kehittämistoimenpiteitä olivat esimerkiksi ohje- ja mallivideoiden sekä sivunumeroiden lisääminen harjoitusten yhteyteen. Lisäksi harjoitusosioon tehtiin selkeämmät ja kattavammat ohjeistukset menetelmien käytöstä ja harjoitusten kulusta.

7.1 Tavoitteiden toteutuminen

Opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää, onko AT-AAC-kommunikointipaketti toimiva konsepti, jolla voidaan lisätä tietoisuutta puhevammaisuudesta sekä AAC-kommunikoinnin osaamista. Suurin osa testiajista koki oppineensa uutta itseopiskelumateriaalin avulla, mistä voidaan tehdä johtopäätös, että tuote saavutti tarkoituksensa.

Voidaan myös todeta, että oppimiskäsitys, johon oppiminen itseopiskelumateriaalin avulla perustuu, on testiaajaryhmien oppimiskokemusten perusteella toimiva. Paketin konsepti ja oppimateriaalin opiskelu itsenäisesti perustuvat kokemukselliseen oppimiskäsitykseen, jossa oppijan rooli nähdään merkittävänä. Oppiminen on itseohjautuvaa ja vastuu oppimisesta on oppijalla. Opettajalla on ohjaava, oppijaa tukeva rooli, jolloin hän yhdessä oppijoiden kanssa pohtii opetuksen sisällön tarpeiden ja tavoitteiden mukaisesti. (Jamk. Opiskelijoiden verkkopalvelut. Oppimista tukevat työkalut ja ohjeet -sivusto. Avoimet oppimateriaalit. Oppimateriaalit. Oppimiskäsitykset. Humanistinen/kokemuksellinen oppiminen.) AT-AAC-kommunikointipaketti pyrittiin rakentamaan tätä oppimiskäsitystä seuraten. Saatujen oppimiskokemustulosten perusteella, kehitetyn tuotteen voidaan

todeta olevan toimiva tapa oppia uutta tietoa AAC-kommunikoinnista ja siihen liittyvistä teemoista.

Avoimen kysymyksen tulosten pohjalta voidaan päätellä valtaosan (66 %) olleen tyytyväisiä AT-AAC-kommunikointipaketin konseptiin ja sisältöön, sillä he olivat sitä mieltä, ettei tuotetta tarvitsisi kehittää lainkaan. Tämä kertoo, että tuote oli kehitetty hyvin ja käyttäjilleen toimivaksi. Kehittämisehdotuksia toivottiin, ja hienoa oli, että niitäkin tuli. Tuotetta päästiin kehittämään käyttäjien kokemusten ja palautteiden perusteella entistä paremmaksi, mikä on tärkeää tuotteen lähtiessä yhteistyökumppanin toimesta jakeluun tilaajille.

Tulosten mukaan AT-AAC-kommunikointipaketti koettaisiin hyödylliseksi kyseisillä koulutusaloilla (KAAVIO 3) ja suurin osa suosittelisi tuotetta vastaavien koulutusalojen käyttöön (KAAVIO 4). Näiden näkemysten perusteella voidaan tehdä johtopäätös, että paketti tulisi varsin tarpeeseen kyseisille tahoille. Nämä vastaukset sekä kaavion 1 (aiempi kokemus aiheesta) vastaukset kertovat osaltaan siitä, kuinka vähän kyseisissä koulutuksissa opiskellaan puhetta tukevista ja korvaavista kommunikointimenetelmistä sekä puhevammaisuudesta. Myös testaa-jaryhmien opettajat ilmaisivat näiden koulutusten vähäiset oppimateriaalit aiheesta ja tarpeen käytännön harjoittelulle AAC-menetelmien parissa. Voidaan näin ollen todeta, että näiden testaa-jaryhmien valikoituminen testiryhmiksi oli sopivaa, sillä näin päästiin selvittämään vastauksia tutkimuskysymykseen AT-AAC-kommunikointipaketin käytettävyydestä ja hyödyllisyydestä, sekä siitä, kuinka hyvin kyseisen uudenlaisen konseptin avulla voi lisätä tietoisuutta ja osaamista aiheesta.

7.2 Luotettavuuden arviointi

Tuloksia saatiin testijaksoille valikoituneilta kohderyhmiltä, jotka olivat vammaisalaan suuntautuvat lähihoitajaopiskelijat sekä koulunkäynninohjaajaopiskelijat. Tulokset ja niiden analysointi voidaan yleistää koskemaan näitä kyseisiä koulutusaloja. On kuitenkin otettava huomioon, että tulosten yleistettävyyteen vaikuttaa myös vastaavien alojen opintosisällöt kommunikointiopintojen osalta. Tämän

tutkimuksen kohderyhmien opinnot sisälsivät tietyn määrän kommunikointiin ja vuorovaikutukseen liittyviä opintoja. Määrä oli melko vähäinen. Muissa vastaavissa alan koulutuksissa kyseisten opintojen määrä ja sisältö voi vaihdella, mikä saattaisi myös vaikuttaa heidän kokemuksiinsa ja mielipiteisiin tuotteen hyödyllisyydestä. Mikäli opintoja aiheesta olisi koulutuksessa enemmän, myös koettu hyöty ja uuden oppiminen paketin avulla olisi todennäköisesti vähäisempää.

Opinnäytetyöprosessin aikana, ennen aineistonkeruuvaihetta, pohdittiin olemassa olevia mahdollisuuksia järjestää käytettävyytestausta tuotteen kohderyhmillä. Erilaisia vaihtoehtoja pyrittiin löytämään, mutta onneksi hyvät ja sopivat testipaikat saatiin järjestymään Suomessa vallitsevasta Covid-19-virustilanteesta ja siitä johtuneista kokoontumisrajoituksista huolimatta. Kaikilta tilanteen tuomilta vaikutuksilta ei kuitenkaan testijaksojen aikana pystytty välttymään. Suuri osa koulutusten opetuksista vuoden 2020 syyslukukaudella tapahtui Suomessa etänä, ja näin ollen oli vaikeampaa saada oppijoita lähiopetukseen paketin pariin riittävin turvavälein. Osa oppijoista on saattanut kuulua Covid-19-viruksen riskiryhmiin, ja siksi osallistuminen lähiopetukseen on voinut olla esteellistä. Nämä syyt ovat saattaneet vaikuttaa negatiivisesti oppijoiden oppimiskokemusiin etenkin käytännön osion osalta. Kyselyyn olisi voinut vastata jopa enemmänkin oppijoita, jos kaikki olisivat pystyneet toteuttamaan paketin testauksen sen vaativassa lähiopetuksessa. Vastauksia tutkimukseen saatiin kuitenkin riittävästi, jotta voitiin muodostaa johtopäätökset halutuista teemoista eli paketin käytettävyydestä ja hyödyllisyydestä sekä konseptin toimivuudesta lisätä tietoisuutta ja osaamista sen aiheesta.

Testaajiksi valikoituneista ryhmistä saatiin pienestä otannasta huolimatta hyvää tutkimusaineistoa ja tuloksia. Nämä kyseiset ryhmät nähdään jatkossa potentiaalisina tuotteen tilaajaryhminä. Mikäli vastaava tutkimus toteutettaisiin uudelleen samanlaisella kohderyhmällä, jolla koulutuksen sisällöt ovat vastaavanlaiset, on todennäköistä, että tutkimustulokset pysyisivät samankaltaisina.

Tutkimuksen eettisyys kulkee läpi opinnäytetyöprosessin. Se näkyy esimerkiksi tietoperustassa tutkijoiden perehtyneisyytenä aiheeseen, testijaksojen ja kyselyn

toteutuksessa, joissa opinnäytetyön tekijät ovat huomioineet muun muassa tutkimusluvut sekä henkilötietojen käsittelyn. Aineiston käsittelyssä ja esittelyssä on noudatettu tutkimukseen osallistujien anonymiteettiä, mikä on ehdottoman tärkeää eettisyyden toteutumisessa.

7.3 Jatkokehitysmahdollisuudet

Tuotteelle on monenlaisia jatkokehittämismahdollisuuksia. Esimerkiksi yhteistyökumppani Tikoteekki, joka omistaa tuotteen, on vastuussa tuotteen huollosta ja päivittämisestä. Näin ollen paketin sisältö ja koko saattavat muuttua ajan kuluessa uudelleenlaisiksi. Myös kokonaan sisällöllisesti uuden paketin ideoiminen ja koostaminen nykyisen rinnalle on mahdollista, ja se voisi vastata samantyyppisiin tarpeisiin, mutta esimerkiksi toisesta näkökulmasta. Näin esimerkiksi tulevaisuudessa opinnäytetöissä voidaan päästä tutkimaan uuden, sisällöltään erilaisen paketin hyödyllisyyttä.

Myös nykyistä tuotetta voidaan tutkia vielä lisää, esimerkiksi kuinka tulevaisuudessa eri käyttäjät ovat hyötynneet ja kartuttaneet tietotaitoaan itseopiskelumateriaalin avulla. Lisäksi muiden kohderyhmien tarpeita lisäkoulutukselle ja sitä, kuinka tuote voi vastata kyseisiin tarpeisiin, voidaan tutkia. On todennäköistä, että potentiaalisia käyttäjäryhmiä löytyy useilta eri tahoilta. Näitä eri kohderyhmiä voivat olla esimerkiksi muut sellaiset koulutukset, joilla on opintoja eri puhevamoihin ja kommunikointiin liittyen. Lisäksi AT-AAC-kommunikointipaketti sopisi tahoille tai henkilöille, jotka ovat tekemisissä sellaisten henkilöiden kanssa, jotka käyttävät tai voisivat hyötyä puhetta tukevista ja korvaavista kommunikointimenetelmistä. Tällaisia ympäristöjä ovat esimerkiksi varhaiskasvatuksen ammattilaiset, asumispalveluyksiköt tai vammaisten henkilöiden päivä-, työ- tai harrastustoimintaa järjestävät tahot. Tarve lisäkoulutukselle AAC-menetelmistä on jo ilmennyt Porin varhaiskasvatuksen henkilökunnan piirissä vuoden 2015 opinnäytetyön tutkimuksen mukaan (Helenius & Karilainen 2015, 2.).

AT-AAC-kommunikointipaketti soveltuu käyttöön myös sellaisille ammattilaisille ja yksityishenkilöille, jotka kävivät tutustumassa Tikoteekissa Avoimet ovet -koulutustilaisuuksissa. Näitä tahoja olivat esimerkiksi erityisopettajat ja hoitoalalla työskentelevät. Lisäksi paketti soveltuu henkilöille, jotka ovat kiinnostuneita eri kommunikointimenetelmistä ja haluavat tai tarvitsevat lisää tietotaitoa aiheesta.

7.4 Tutkimuksen ja tuotteen merkityksellisyys

AT-AAC-kommunikointipaketti koettiin tutkimuksen kohderyhmissä hyödylliseksi ja tarpeelliseksi, joten toivottavasti se saadaan jakeluun laajalti, useammalle mahdolliselle taholle. Tämä vaatii sen, että tuote tulee ihmisten tietoisuuteen ja tavoittaa kohderyhmät mainonnalla. Paketin avulla itseopiskelemalla useammalla taholla olisi kattavammat tiedot AAC-menetelmistä ja puhevammaisuudesta. Se helpottaisi esimerkiksi puhevammaisten tulkin työtä huomattavasti erilaisissa tulkkauksitilanteissa, kun asiakkailla ja lähi-ihmisillä on ymmärrystä esimerkiksi menetelmien hitaudesta ja kommunikoinnin piirteistä puhevammaisten henkilöiden kanssa. Samalla, kun tietoisuus ja osaaminen puhevammaisuudesta ja AAC-kommunikoinnista lisääntyvät, edistyy myös puhevammaisten henkilöiden kielelliset oikeudet sekä osallisuus yhteiskunnassa.

Yhteistyökumppani Tikoteekille tulokset kertovat sen, että kehitetty tuote on oiva tapa korvata Avoimet ovet -koulutustilaisuudet. Tuotteen avulla eri tahojen ja henkilöiden lisäopiskelu aiheesta on mahdollista ja vaivatonta. Vaivattomaksi opiskelun tekee se, että tuotteen tilaaja voi saada itseopiskelumateriaalin haluaansa paikkaan haluttuun aikaan. Edellytyksenä, että tuote on vapaana jake- luun.

Moniammatillinen yhteistyö Tikoteekin ja testipaikkojen kanssa on opettanut amatillista viestintää muun muassa etäpalaverien ja muun yhteydenpidon kautta. Tutkimuksen tekeminen on kehittänyt suunnitelmallisuutta ja tiedonhankintaa ja vastausten analysointi ajatusten sanoittamista sekä erilaisten näkökulmien poh- timista.

LÄHTEET

- Aivoliitto. Kehityksellinen kielihäiriö. Tukikeinot. Saatavilla 9.11.2020
<https://www.aivoliitto.fi/kehityksellinenkielihairio/tukikeinot/>
- Assistiveware. Learn aac. Learn more about aac. Saatavilla 9.11.2020
<https://www.assistiveware.com/learn-aac/what-is-aac>
- Battye, A. (2018). *Who's afraid of AAC? The UK guide to augmentative and alternative communication*. Abingdon & New York: Routledge.
- Heister Trygg, B. (toim.) (2010). *Graafinen kommunikointi: Esineet, kuvat ja symbolit puhetta tukevassa ja korvaavassa kommunikoinnissa*. Helsinki: Kehitysvammaliitto.
- Helenius, L. & Karilainen, S. (2015). *Puhetta tukevien ja korvaavien kommunikatiivisten menetelmien käyttö Porin päiväkotien integroiduissa erityisryhmissä*. (Opinnäytetyö, Satakunnan ammattikorkeakoulu, sosiaalialan koulutusohjelma). Saatavilla 17.1.2021
<https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/86418/n%20ja%20korvaavien%20kommunikatiivisten%20menetelmien%20kaytto%20Porin%20paivakotien%20integroiduissa%20erityisryhmissa.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Huuhtanen, K. (toim.) (2011). *Puhetta tukevat ja korvaavat kommunikointimenetelmät Suomessa*. Helsinki: Kehitysvammaliitto.
- Jamk. Opiskelijoiden verkkopalvelut. Oppimista tukevat työkalut ja ohjeet -sivusto. Avoimet oppimateriaalit. Oppimateriaalit. Oppimiskäsitykset. Humanistinen/kokemuksellinen oppiminen. Saatavilla 25.3.2021
<https://oppimateriaalit.jamk.fi/oppimiskasitykset/oppimiskasitykset/humanistinen-kokemuksellinen-oppiminen/>
- Jamk. Opiskelijoiden verkkopalvelut. Oppimista tukevat työkalut ja ohjeet -sivusto. Avoimet oppimateriaalit. Oppimateriaalit. Oppimiskäsitykset. Konstruktivistinen oppiminen. Saatavilla 14.4.2021
<https://oppimateriaalit.jamk.fi/oppimiskasitykset/oppimiskasitykset/konstruktivistinen-oppiminen/>
- Joutsia, K. & Sillanpää, H. (2020). Asiakkaana puhevammaisen henkilö. Teoksessa: A L. Karjalainen & K. Wallenius-Penttilä (toim.), *Eri tavoin*

kommunikoivien kohtaaminen sosiaali- ja terveysalan työssä

(99–113). (Diak Opetus 5). Saatavilla 2.3.2020

https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/344887/DIAK_Opetus_5.pdf?sequence=5&isAllowed=y

Kananen, J. (2011). *Kvantti: Kvantitatiivisen opinnäytetyön kirjoittamisen käytännön opas*. (Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 118). Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Kananen, J. (2019). *Opinnäytetyön ja pro gradun pikaopas. Avain opinnäytetyön ja pro gradun kirjoittamiseen*. (Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 262). Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Kehitysvammaliitto. Tikoteekki. Tietoa. Puhevammaisuuden kirjo. Saatavilla 9.11.2020 <https://www.kehitysvammaliitto.fi/tikoteekki/tietoa/puhevammaisuuden-kirjo/>

Kehitysvammaliitto. Tikoteekki. Tietoa. Kommunikoinnin apuvälineet. Saatavilla 9.11.2020 <https://www.kehitysvammaliitto.fi/tikoteekki/tietoa/kommunikoinnin-apuvälineet/>

Kehitysvammaliitto. Tikoteekki. Tietoa. Oppaat. Opas kommunikoinnin apuvälinepalveluihin. Saatavilla 9.11.2020 https://www.kehitysvammaliitto.fi/tikoteekki/wp-content/uploads/sites/2/2018/08/Opas_kommunikoinnin_apuvälinepalveluihin2.pdf

Kehitysvammaliitto. Tikoteekki. Tietoa. Oppaat. Opas tietoteknisiin apuvälineratkaisuihin. Saatavilla 9.12.2020 <https://www.kehitysvammaliitto.fi/tikoteekki/wp-content/uploads/sites/2/2018/08/tietotekniikka-opas2016netti.pdf>

Kehitysvammaliitto. Tikoteekki. Tikoteekin toiminta. Saatavilla 9.12.2020 <https://www.kehitysvammaliitto.fi/tikoteekki/tikoteekin-toiminta/>

Koulu ja sivistys. Mitä on itseohjautuva oppiminen? Saatavilla 9.11.2020 <https://koulujasivistys.wordpress.com/2018/12/05/mita-on-itseohjautuva-oppiminen/>

Kouluhuoneentaulu. Oppimisteoriat. Saatavilla 10.11.2020. <https://kouluhuoneentaulu.wordpress.com/>

L 423/2003. Kielilaki. Saatavilla 12.4.2021 <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2003/20030423?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=kieli#L1>

- L 731/1999. Suomen perustuslaki. Saatavilla 3.3.2020 <https://www.fin-lex.fi/fi/laki/ajan-tasa/1999/19990731?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=suomen%20perustuslaki#L1>
- Papunet. Tietoa. Apuvälineet. Saatavilla 9.11.2020 <https://papunet.net/tietoa/apuvalineet>
- Papunet. Tietoa. Mitä on puhevammaisuus? Saatavilla 9.11.2020 <https://papunet.net/tietoa/mita-on-puhevammaisuus>
- Papunet. Tietoa. Oikeus kommunikointiin. Saatavilla 24.2.2021 <https://papunet.net/tietoa/oikeus-kommunikointiin>
- Papunet. Tietoa. Puhetta tukeva ja korvaava kommunikointi eli aac. Saatavilla 9.11.2020 <https://papunet.net/tietoa/puhetta-korvaava-kommunikointi-eli-aac>
- Papunet. Tietoa. Vuorovaikutus ja kommunikointi. Miten kommunikointi ja kieli kehittyvät? Saatavilla 17.11.2020 <https://papunet.net/tietoa/miten-kommunikointi-ja-kieli-kehittyvat>
- Pasanen, T., Ruuskanen, J. & Vaherva, T. (toim.) (1989). *Itseohjautuva oppiminen. Itseohjautuvasta oppimisesta ja sen arvioimisesta aikuiskoulutuksessa*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Puikkonen, V. (2015). Asiakkaan kohtaaminen ja vuorovaikutus. Saatavilla http://www.savas.fi/userfiles/file/tepa/5_Virpi_Puikkonen_Vuorovaikutus_ja_kohtaaminen.pdf
- Silvén, M., Kinnunen, R. & Keskinen, S. (toim.) (1991). *Kohti itseohjautuvaa opiskelutaitoa*. Turku: Painosalama Oy.
- Spoken. Blogi. Laadullisen tutkimuksen aineistonkeruumenetelmät. Aineiston analyysi. Sisällönanalyysi. Saatavilla 3.3.2020 <https://spoken.fi/sisallönanalyysi/>
- Stenberg, K. (toim.) (2011). *Riittävän hyvä opettaja*. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Surveymonkey. Ratkaisut. Mielipidetiedustelut. Kyselytutkimuksen suunnittelun parhaat käytännöt. Laadulliset ja määrälliset kysymykset. Saatavilla 12.3.2021 <https://fi.surveymonkey.com/mp/tips-increasing-survey-completion-rates/>
- Terveysverkko. Tietopankki. Terveysliikunta. Motivaatio. Saatavilla 24.4.2021 <https://www.terveysverkko.fi/tietopankki/terveysliikunta/motivaatio/>

- Turun AKK. Koulutukset. Kaikki koulutuksemme. Kasvatus- ja ohjausalan ammattitutkinto, koulunkäynnin ja aamu- ja iltapäivätoiminnan ohjaaja. Saatavilla 24.2.2021. <https://www.turunakk.fi/education-item/kasvatus-ja-ohjausalan-ammattitutkinto-koulunkaynnin-ja-aamu-ja-iltapaivatoiminnan-ohjaaja/>
- Turun ammatti-instituutti. Hakijalle. Jatkuva haku. Jatkuva haku - haussa olevat koulutukset. Sosiaali- ja terveysala. Lähihoitaja, sosiaali- ja terveysalan perustutkinto, oppisopimuskoulutus. Perehdy ammatillisten tutkintojen suorittamiseen. Saatavilla 24.2.2021. <https://www.turkuai.fi/turun-ammatti-instituutti/koulutukset/amatilliset-tutkinnot/amatillisten-tutkintojen-rakenne>
- Vernerin Arki ja palvelut. Kommunikointi. Saatavilla 16.11.2020 <https://verneri.net/yleis/kommunikointi>
- von Tetzchner, S. & Martinsen, H. (1999). *Johdatus puhetta tukevaan ja korvaavaan kommunikointiin*. Espoo: Kehitysvammaliitto ry.
- YK-liitto. YK-teemat. Ihmisoikeudet. Saatavilla 12.4.2021 <https://www.yk-liitto.fi/yk-teemat/ihmisoikeudet>
- Yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista, 10.6.2016. https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sops-teksti/2016/20160027/20160027_2#idp451553888

LIITE 1. Kyselylomake

KYSELYTUTKIMUS AT-AAC-KOMMUNIKOINTIPAKETIN KÄYTETTÄVYYDESTÄ JA
HYÖDYLLISYYDESTÄ

Syksy 2020

Kysely toteutetaan osana Diakonia-ammattikorkeakoulun viittomakielen ja tulkkauksen koulutuksen opinnäytetyötä. Tutkimme kyselyn avulla AT-AAC-itseopiskelumateriaalin käytettävyyttä ja hyödyllisyyttä. Lisäksi selvitämme mahdolliset paketin sisällön kehittämisideat.

Hyödynnämme kyselyn vastauksia opinnäytetyössämme sekä AT-AAC-paketin kehittämistyössä. Käsittelemme vastaukset luottamuksellisesti, emmekä kerää vastaajilta yksilöllisiä henkilötietoja.

Annan luvan käyttää tämän kyselyn vastauksia tutkimustarkoitukseen kyllä en

1. Sukupuoli

Nainen Mies Muu En halua kertoa

2. Ikä ____ vuotta

3. Koulutusalani on _____

4. Minulla oli aiempaa osaamista AAC-kommunikoinnista.

ei ollenkaan vähän jonkin verran melko paljon paljon

5. Paketin materiaaleissa oli minulle uutta tietoa.

ei ollenkaan vähän jonkin verran melko paljon paljon

6. Opin itseopiskelumateriaalin avulla

en ollenkaan vähän jonkin verran melko paljon paljon

7. Koin itseopiskelupaketin hyödylliseksi liittyen koulutusalaani.

täysin eri mieltä

eri mieltä

jokseenkin samaa mieltä

samaa mieltä

täysin samaa mieltä

8. Harjoitukset olivat mielestäni

liian helppoja

helpohkoja

sopivan haastavia

liian haastavia

9. Harjoituksia oli mielestäni

liian vähän

sopivasti

liian paljon

10. Suositteaisin tätä itseopiskelumateriaalia vastaaville koulutusaloille käyttöönerittäin
epätodennäköisesti

epätodennäköisesti

ehkä

todennäköisesti

erittäin
todennäköisesti**11. Mielestäni itseopiskelumateriaalia pitäisi kehittää**Ei Kyllä

Millä tavoin?

Seuraavat kysymykset ovat vain opettajalle koskien paketin tiedollista osuutta.

12. Kirjallista materiaalia oli mielestäni

liian vähän sopivasti liian paljon

13. Kirjallinen materiaali oli mielestäni

vaikeaselkoista helppolukuista jotain muuta, mitä

14. Oheismateriaalia (linkit, videot, kuvat...) oli mielestäni

liian vähän sopivasti liian paljon

KIITOS OSALLISTUMISESTASI!

Diakonia-ammattikorkeakoulun opiskelijat:

Maria Mattila, Jaana Rekola & Linda Lehtonen

Yhteistyössä:

Kehitysvammaliitto ry, Tikoteekki

Mahdolliset yhteydenotot: jaana.rekola@student.diak.fi

LIITE 2. Tutkimuslupa 1

tikoteekki

Diak

Tutkimuslupa

Diakonia-ammattikorkeakoulun opiskelijat Maria Mattila, Jaana Rekola ja Linda Lehtonen tekevät opinnäytetyössään tutkimusta kehittämänsä AT-AAC-kommunikointipaketin käytettävyydestä, hyödyllisyydestä sekä kehittämistarpeista. Tutkimus toteutetaan sosiaali- ja terveysalan opiskelijaryhmällä.

Itseopiskelumateriaalipaketti AAC-kommunikoinnista (AT-AAC-kommunikointipaketti) on kehitetty yhteistyössä Kehitysvammaliitto ry:n Tikoteekin kanssa.

Oppimateriaalipaketti tarjoaa tietoa puhetta tukevasta ja korvaavasta kommunikoinnista, puhevammaisuudesta ja vuorovaikutuksesta sekä käytännön harjoitustehtäviä puhetta tukevien ja korvaavien kommunikointimenetelmien oppimiseen.

Opinnäytetyössä tutkitaan oppimateriaalipaketin käytettävyyttä, hyödyllisyyttä ja kehittämistarpeita kyselyllä. Kyselytutkimuksessa ei kerätä vastaajien henkilötietoja. Tutkimusaineisto anonymisoidaan.

Tulevaisuudessa paketin merkittävänä käyttäjäryhmänä on sosiaali- ja terveysalojen koulutusalat, minkä vuoksi opinnäytetyön tutkimusjoukoksi on valikoitunut Turun Aikuiskoulutuskeskuksen koulunkäynninohjaajien opiskelijaryhmä.

Berthi Rummukainen
BERTHI RUMMUKAINEN

Allekirjoitus ja nimenselvennys

Tuuli 24.11.2020

Paikka / aika

LIITE 3. Tutkimuslupa 2

Turun kaupunki	§	Päätöspöytäkirja	1
Sivistystoimiala, ammatillinen koulutus Palvelualuejohtaja	85	13.11.2020	

12697-2020 (13.00)

Tutkimusluvan myöntäminen

Taloussihteeriksi Kirsi Laine:

Turun Diakonia-ammattikorkeakoulussa opiskelevat neljännen vuoden puhevammaisten tulkkiopiskelijat Maria Mattila, Linda Lehtonen ja Jaana Rekola hakevat tutkimuslupaa tekemänsä opinnäytetyön puitteissa.

Kyseisessä opinnäytetyössä tutkitaan AT-AAC-kommunikointipaketin käytettävyyttä, hyödyllisyyttä sekä kehittämistarpeita kyselyn avulla. Kyselytutkimuksessa ei kerätä vastaajien henkilötietoja ja tutkimusaineisto anonymisoidaan.

Tulevaisuudessa paketin merkittävänä käyttäjäryhmänä on sosiaali- ja terveysalojen koulutusalat, minkä vuoksi opinnäytetyön tutkimusjoukoksi on valikoitunut Turun ammatti-instituutin lähihoitajaopiskelijaryhmä.

Liite 1 Tutkimuslupahakemus

Päätös Päätän myöntää Maria Mattilalle, Linda Lehtoselle ja Jaana Rekolalle tutkimusluvan. Ammatillisen koulutuksen palvelualueen yhdyshenkilönä toimii koulutuspäällikkö Kalle Ojanen.

Hannu Immonen
palvelualuejohtaja

Lisätietoja päätöksestä antaa tarvittaessa palvelualuejohtaja Hannu Immonen, puh 050-5948260.

Oikaisuvaatimusohjeet päätöspöytäkirjan liitteenä.

Jakelu

ao Lehtonen Linda
ao Mattila Maria
ao Rekola Jaana
tied Halsvaha Taina
tied Jalonen Timo
tied Lehtinen Päivi
tied Ojanen Kalle
tied Tarr Tiina

LIITE 4. Kuva AT-AAC-kommunikointipaketin sisällysluettelosta

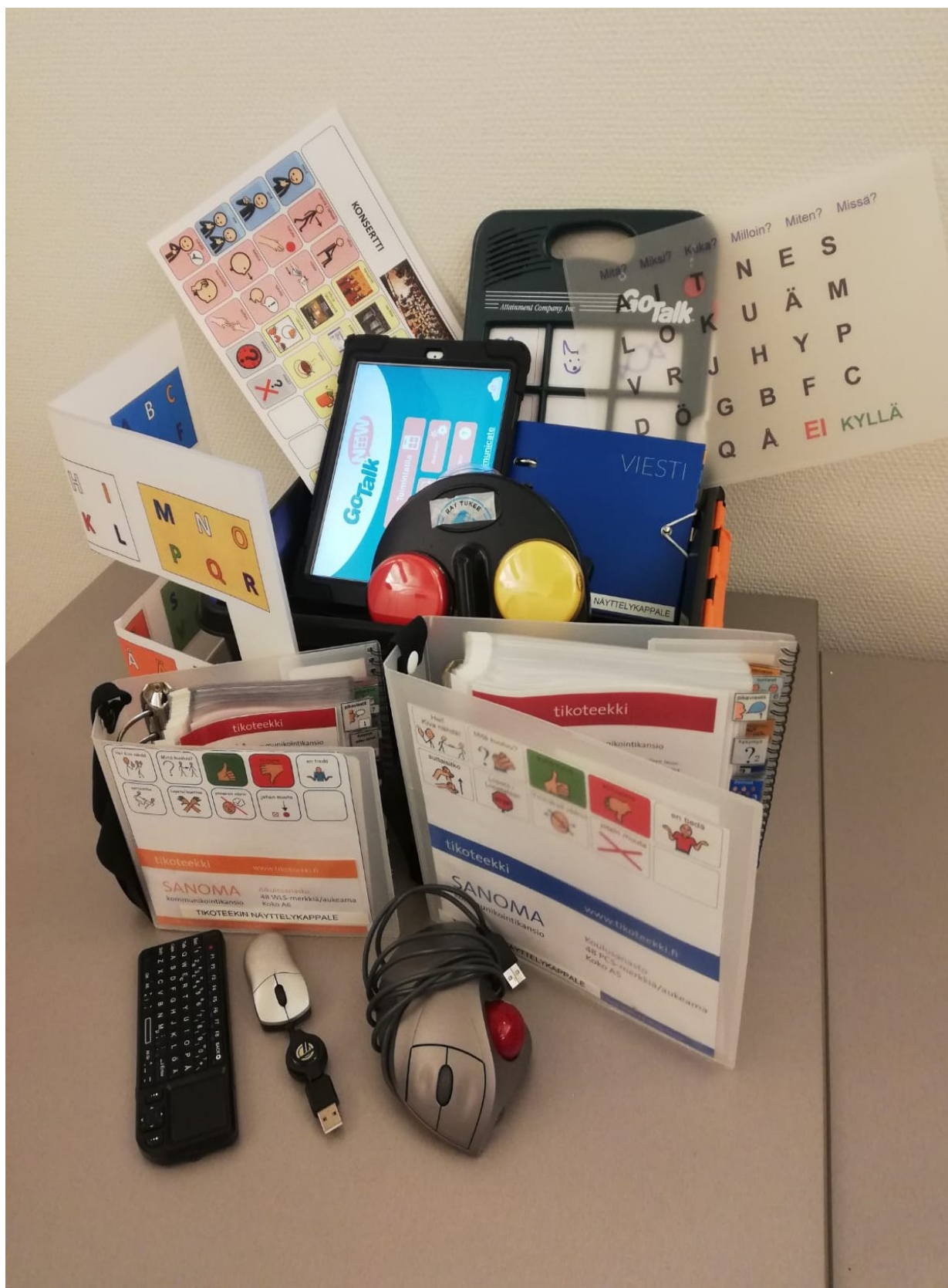
tikoteekki

Diak

PAKETIN SISÄLTÖ

- Kommunikointikansiot
 - Sanomakansio (pieni, iso)
 - Viesti-kansio
- GoTalk-puhelaite + käyttöohje
- iTalk2-puhelaite
- iPad
- Aakkostaulu
- Katsekehikko x2
- Bliss-kartta
- Kommunikointitaulu x2
- Lukumateriaalia
- Kuva: Kommunikoinnin osa-alueet
- AT-laitteita
 - näppäimistö
 - hiiri x2

LIITE 5. Kuva AT-AAC-kommunikointipaketin kommunikointimenetelmistä

LIITE 6. Kuva AT-AAC-kommunikointipaketin materiaaleista

